

Tél 1941-ben

A Türr István Múzeum fotótárából

Portrévázlat Meizl Ferenc klarinétművészről

„Anyagi vonatkozásban a nulláról indultam, az élethez szükséges javakat magamnak kellett előteremteni, nagyon sokat gyakoroltam, nem céloztam meg semmilyen pozíciót, az élet mégis megadta mindazt maximálisan, amit az adott körülmények lehetővé tettek. Életem harmonikusan és boldogan telt. Ha még egyszer kezdhetném, ugyanezt tenném.”

Meizl Ferenc e szavakkal foglalja össze szerényen, rendkívül tömören azt az ese-

ményekben és sikerekben különlegesen gazdag életutat, amit az egykori bácsbokodi kisfiú – ma Liszt-díjas érdemes művész, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetés viselője – az eltelt nyolc évtizedben megtett. Meizl Ferenc egy ma már öt generációssá bővült zenészdinasztia képviselője. Családtagjai közül eddig kétségtelenül az ő zenei pályája ívelt a legmagasabbra. Eddig. Mert legnagyobb öröme a Zeneakadémián vadászkürt sza-

kon tanult unokája, Tóth Gábor az Új Budapesti Fúvósötös oszlopos tagjaként mérföldléptekkel halad nagyapja nyomdokain... A tekintetben is, hogy szólóként ugyanúgy tagja a Magyar Állami Operaház zenekarának, mint nagyapja volt.

Amilyen örömmel beszél Meizl Ferenc unokája sikereiről, ugyanolyan tisztelettel, jó érzéssel idézi fel a dinasztia-alapító nagyapja, Berger Ádám (1860-1928) és a bácsbokodi gyermekkor emlékét is. Pedig

kilátástalanul nehéznek, reménytelennek tűnt élete, hiszen legközelebbi hozzátartozóit – szüleit, zenész apját – nagyon korán elvesztette, már ötéves korában árvaságra jutott. Rokonainak köszönhetően mégis „csupa zenével átszőtt, meghitt, szinte álomszerű gyermekora” volt, amely aranyfedezetül szolgált pályájára való felkészülésében. Akkoriban élték fénykorukat a falusi rezesbandák, köztük a bácsbokodi Berger-zenekar is, amely a Bajai Népújság híradása szerint 1934-en megnyerte a felső-bácskai fúvószenekari vetélkedőt. A zenekari próbákon – érthető, hiszen a nagybácsik zenekaráról van szó – ott fülelt, szívta magába a muzsikát a kis Ferike is, aki először zongorázni tanult meg ötévesen, majd sorra kerültek a vonós és fúvós hangszerek. Érdekes, hogy a klarinétot – „élete nagy hobbját” – utolsó hangszerként vette a kezébe, és a zenekar tubása tanítgatta őt először klarinétozni. Miután minden hangszerrel megismerkedett, tízévesen már fellépett a Berger-zenekarral, mindig ő pótolta a hiányzó muzikusokat. Ezek a falusi fúvószenekarok főleg német népzenei játszottak, amely klasszikus zenei elvekre épül. Nem csak a hangszerek kezelését sajátította el a Berger-zenekarban, hanem kapott ennél fontosabb útravaló is, amit életreszólóan megjegyzett és hirdetett, ez pedig az, hogy *harmóniahallás* és *funkcióérzék* nélkül nincs muzsika!

Meizl Ferenc lényegében alap- és középfokú zeneiskolai tanulmányok nélkül nyert felvételt a II. világháború után a Zeneművészeti Főiskolára. A klarinét művészi szintű

megszólaltatását Váczi Károlytól, a Magyar Állami Operaház zenekarának szólóklarinétosától tanulta meg. De hírneves tanárai közt tudhatta többek között Kodály Zoltánt, Szabolcsi Bencét, Weiner Leót és a sor még folytatható lenne. 1947-től a MÁV Szimfonikus Zenekarának, 1949-től az Opera zenekarának tagja. Az itt töltött 30 év alatt nem csak a hazai zenei élet kiválóságaival dolgozott együtt, hanem világsztárok sorával. A fuvolaművész Jenei Zoltán kezdeményezésére létrejött Budapesti Fúvósötös tagjaként fennállásuk három és fél évtizede alatt bejárta az egész világot.

Meizl Ferenc azonban nem csak előadóművészként tette le névjegyét zenei életünkben, hanem komponistaként és zenepedagógusként is. Az 1989-ben alakult Új Budapesti Fúvósötös repertoárját gazdagítják fúvósötös átíratái. Zenetanári működését 1954-ben kezdte a Bartók Béla Zene-művészeti Szakiskolában, 1967-től pedig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárképzőjének tanszékvezető tanára. Egész életében nagy hangsúly fektetett az ifjúság zenei nevelésére, szívesen vett részt ismeretterjesztő műsorok készítésében is.

Meizl Ferenc játékát két szóló (Mozart klarinétversenye a rádiózenekarral és Szervánszky Endre klarinétszerenádja) és számos kamarazenei felvétel őrzi. A közel-múltban megjelent CD-jének címe: *Válogatás Meizl Ferenc szóló és kamarazenei felvételeiből*. Ezen a lemezen Weber Klarinétötöse, Hidas Frigyes Fúvósötöse, Schumann fantáziadarabjai (Fantasie-stücke) és Sugár Rezsó sextettje került kiadásra.

Meizl Ferencet a 70. születésnapja alkalmából a Zeneakadémia kistermében rendezett jubileumi koncerten az egykori főiskolai diáktárs, Novotny Gergely, az Állami Hangversenyzenekar nyugalmazott klarinétművésze e szavakkal köszöntötte: „...1947 őszén jöttem fel Szegedről Budapestre, és kerültem a Zeneakadémiára. Váczi Károlynál összeverődött a csapat, és ekkor találkoztam Meizl Ferivel. Kirobanó tehetség volt, nem lehetett átlagos mércével mérni! Órán volt, amikor először találkoztunk, és a Rigoletto-fantáziát játszotta. Káprázatos, guruló technika, plasztikus hang, szédületes staccato. Soha nem felejttem el! Az operaházi próbajátékon Feri olyan fantasztikusan játszott, hogy a meghallgatás örömmünneppé vált. Nagyon sajnáljuk, hogy nem dirigálhattott, mert – mint ezt 70. születésnapján is láthattuk – *nagyszerű keze* van... Egyszerűen mindene megvolt hozzá, hogy nagy karmester legyen...”

A 82. életévébe lépett, jelenleg Felsőszentivánon élő klarinétművész a bajai Rotary Club meghívására 2006. január 19-én, csütörtökön rendhagyó zenei program keretében találkozik a közönséggel (helyszín: Liszt Ferenc Zeneiskola, Lukin László kamaraterem, időpont: 18 óra).

Dr. Péter Árpád – Schmidt Antal

Megjegyzés: a Rotary Club január 8-án 18 órai kezdettel az MNÁMK-ban rendezti meg hagyományos jótékonyági koncertjét Jandó Jenő Kossuth-díjas zongoraművész fellépésével.

Pandúr-szigeti látványosság

Az Erdő Szellemé?

Nem, csak egy letört ág hagyta sebhely a törzsön

A felvételeket dr. Nebojszki László a nyári gát mellett, a téglaboltozatú zsilipnél készítette.

Városi kitüntető cím és díjak

A képviselő-testület december 17-i ünnepi ülésén átadott elismerések

Baja Városért

kitüntető cím:

DR. CSANYIK ANTAL

nyugalmazott főorvos

DR. VÖLGYESI LÁSZLÓ

jegyző, címzetes főjegyző

TARJÁN LEVENTE

igazgató

Baja Város Közszolgálatáért

kitüntető díj:

MARTON IMRE

a Nyugdíjasok Városi Érdekvédelmi Szervezetének elnöke

Baja Város Sportjáért

kitüntető díj:

DR. CSÁBI BETTINA

sportoló (ökölvívó)

Baja Város Oktatásáért

kitüntető díj:

CSAPÓNÉ BLINSZKI ERZSÉBET

igazgatóhelyettes

LEX FERENCNÉ

igazgatóhelyettes

Baja Város Fejlesztéséért

kitüntető díj:

GYURÁKOVICS IMRE

beruházási ügyintéző

Baja Városában végzett Szociális Munkáért

kitüntető díj:

STRAHL JÓZSEF

nyugdíjas

Baja Város Kultúrájáért

kitüntető díj:

HÉHN GIZELLA

igazgatóhelyettes

Baja Város Közbiztonságáért

kitüntető díj:

SZABÓ FERENC

rendőr alezredes

Baja Város Egészségügyéért

kitüntető díj:

DR. GAÁL DEZSŐ

nyugalmazott főorvos

SZREMKÓ KÁROLYNÉ

asszisztens

Baja Város Kisebbségéért

kitüntető díj:

"ABAR ZENEKAR

Dr. Mestyán Rudolf kitüntetése

Dr. Mestyán Rudolf főorvos, a kórház onkológiai osztályának nyugalmazott vezetője a közelmúltban kapta meg az egészségügy legrangosabb kitüntetését, a Batthyány-Strattmann-díjat. Bajai munkásságának több mint három évtizedét a daganatos betegségek elleni küzdelemnek szentelte. 1958-tól vezette a Járási Onkológiai Gondozót. A nővédelmi rákszűrések

tömegessé tételén túl megszervezte egyéb egyéb szervi rákok eredményes szűrését is. Munkatársai segítségével sok életet mentett így meg. A 70-es évek közepétől a megyei onkológiai intézmények szakfelügyelő főorvosaként is tevékenykedett. Kitüntetése egy sikerekben gazdag szakmai életút megérdemelt elismerése. Gratulálunk!

Helyreigazítás

Decembri számunkban részben tévesen, részben hiányosan jelent meg a tájékoztatás a Bajai Honpolgár Alapítvány 2005. évi támogatóiról. **Takaró Péternek** a keresztnévét vétettük el, egy másik támogató pedig – **Forint-Soft Kft., Palik Józsefné** ügyvezető igazgató – sajnálatos módon lemaradt a listáról. Az érintettek elnézését kérjük.

Kabdebó Tamás Hajósélet

„Eljött az óra, mely a bús hajósok
vágyát cseréli, s szívét lágyítgatja,
ki érzi még ízét a búcsúcsóknak,
s mely szerelemmel sebzi és ríkatja
az út utast, ha hallja a harangot,
mely tán a haldokló napot siratja.”

– Ugye Dantéből idéz?

– Igen. A Purgatórium VIII. énekének 1-6 sorát mondtam el magának Babits fordításának első változata szerint.

– Olaszul is tudja?

– Ezt a hat sort igen. Meg még egynéhány passzust innen-onnan. Tehát Dante így fogalmazott: *Era già l'ora che volge il disio Ai naviganti, e internerisce il core...*

– Várjon, maga hajós. A hajósélet egy-egy mozaikja következetesen fölbukkan a maga műveiben, nemde?

– Az életemben. Meg a magához írt leveleimben.

– Most már jó volna, ha lehetne, ha időnk engedné, az egészet egybelátni.

– Az életemet, annak hajós javát? Hát arra egy másik élet kellene, mert ez, ami van, kevés. Egy alternatív élet, melyet bárhol is kezdtem, maga mellett fejeznék be. Vagy egy föld körüli hajóút.

Az asszony elpirult és lehajtotta apród-frizurás fejét. Hajának egyik szárnya beleért teájába. Aztán fölemelte fejét – egy csöppecske tea az ölébe hullott – és a férfi szemébe nézett.

– A már megtett hajóútjaira lennék most kíváncsi, a kezdetektől idáig – hogy is mondják maguk? A Sűgő Vica partjáig.

– Igen. Az idő függvényében élünk. Csepereg az eső... aztán, mintha mind-egy volna...

– Rákezd a zápor! – A nő hangja felsattant, mélytűzű szeméből kiugrott két szelíd szikra. – Maga napsütést ígért nekem, mikor motorcsónakjával lehozott ide, a mögöttünk álló faházba, amely itt hétvégi lak, Venezuelában viszont a városkörüli favellák kastélya lehetne.

– Remélem, jól érezte magát ezen a hétvégén, mikor csak itt-ott bújt elő a felhőkkel bújjócskázó Nap, meleg tengerhez szokott bőre hidegnek tartotta a Sűgő, pláne a Duna vizét, viszont a szúnyogok...

– Ugyan. Hiszen alig volt szúnyog. Elverte őket az eső, elfújta a szél. És az a pár ványadt, ami megmaradt, kisöccse sem lehetne a vitéz moszkítóknak. Azok hüvelyknyiek.

– Jól érzi magát Caracasban? Hiszen ott született...

– Igen. Nem panaszkodhatom. Mivel szüleim, bár jócskán nyugdíjasok, még nagyjából mozgékonyak, egészségesek. Az egyetemen évi tizenkét diáknak tanítom a magyar történelmet. Ezt túlhan, az-az minálunk Habsburg történelemnek hívják. De nálam a főszereplő Magyarország.

– És most jár először Magyarföldön. Azután, hogy egyetemén véglegesítették, kinevezték...

– És mivel nincs többé férjem, aki viszatartana.

(Ezt kevesebb szomorúsággal mondta, mint amennyit a téma megindokolt volna.)

– Tudom. Két éve halt meg. Leleveleztük. Ám az élete ezzel nem zárult le. Sőt, egy új fejezet kezdődött. Most az új fejezet első bekezdését éli.

– Miért fordítja állandóan rám a szót? – Az asszony most szúrósan nézett a férfire, és negyvenegynéhány éves gyönyörű két szeme két sarkában hamarjában fészket rakott egy-egy szarkaláb.

– Hát jól van, no, isten neki. – T. a reggeliző asztalra rakta mindkét mancsát, bal tenyerén megmutatta az enyhe bőrkeményedést. – Az evezéstől.

– A bal kézen van, a jobbon nincsen – csodálkozott a nő, és kinyitotta a férfi jobb kezét is, hogy belenézzen.

– Don Quijote de la Balmancha – dörögte a férfi. – A halászcsonakban baloldalt evezek. Egyszer egy helybeli indiánnal áteveztek Manaosnál az Amazon folyót, meg vissza. Odaát ő ült a keskeny kenu farában, és feje fölött, mint egy lassú szélmalom, át-átemelgette az evezőt. Visszafelé jövet én ültem a lélekvesztő farában. Eveztem, kormányoztam, ahogy azt a dunai ember teszi. Feszít, ha kilendül a csónak orra, magához vesz, ha belendül. És még egy. Manaosnál kétszínű a folyam. Kétharmad szürke, egyharmad fekete, a beömlő Rio Negro vizétől.

– Evezni egy dolog, propelleressel robbogni más dolog. Tegyük fel, hogy délután, amikor majd Pestre röpítene motorcsónakjával, a Kék Madárral a Dunán, tegyük fel, hogy a motor bedöglik, vagy léket kap az alkotmány. Annyira nem tud maga a bügykös kezével fölfelé evezni, hogy célba szállítson engem, a Margitszigeti csónakházig...?!

– Valóban nem. Ámde a felvetett lehetőségre semmi remény. A csónak bombabiztos, a motor új. Angol márka. Maga főleg azért jött ide, hogy szülei hazáját,

saját egyetemi tárgykörét, a történelem egyötört sarkát megszemlélje, valamint...

– Valamint, hogy magától megtudjam, Raffaello rajzolta-e a kisfiút vagy sem.

Kettejük között a vasasztal lábához simult élével egy elefánt fólió nagyságú dosszié, benne vastag rajzlapon egy ónrajz, mely egy felemelt tekintetű fiúcskát ábrázolt. *Bozza*.

– Ki kell ábrándítanom – sóhajtott a férfi.

– Ne törődjék velem. Maga, miattam, két napig bújt a Pesten a könyvtárakat, képtárakat, konzultálta a késő reneszánsz szakemberét a Szépművészeti Múzeumban, és végül a papír minőségéből, a vízjegyek milyenségéből megállapította...

– Ítéletem nem végleges. A rajzlap vízjegyei arra utalnak, hogy Sebastiano del Piombo egy vázlatával van dolgunk. A kép, amihez a vázlat készülhetett, emlékeim alapján Rómában látható. Reprodukciójára Pesten ez idáig nem akadtam rá. Az Interneten sem. Tehát el kell mennem Rómába.

– A kedvemért ne tegye. Ami nem Raffael, annak nincs hatjegyjű ára, nemde bár?

– De bár. Mert Sebastiano se kutya. Ami azt illeti, magát is Sebastiano festette, nem a szóke szendéket pingáló Raffaello.

– Így vagy úgy – eladnom ezt a rajzot nem érdemes. Húgomnak a rajz árért egy klasszikus csellót akartam venni, ha nem is mindjárt Guarnerit. Mert az tehetné őt zenekari zenészből szólólistává. Megint elkanyarodtunk, mint a tengeri hajók farvize. Beszéljen a kezdetekről.

– Bánáti születésű vagyok, de bajai volt az egyik öregapám. Fával kereskedett. Ausztriából letutajozta a rönköket. A Vöröshíd alatt – látja ott volt szemben, amikor még gyerek voltam – elemeikre váltak a tutajok, mert a híd félkörös árkádja nem eresztette át a széles tákolmányt. Én akármennyire rimázkodtam előzőleg a Nagy-Duna partján, a tutajosok nem vettek fel. Volt azonban a posztógyár alatt – sajnos ez most üresen áll – egy kikötött uszály, rajta füstölt keszegeket aszaltatott a napsugárral a kormányos. Ez a bárka olykor megindult, egy növendékvontató húzta, deszkákat szállított. E bárka aztán, ötven évvel később visszaköszönt nékem egy dunai képen, a dublini követség szalonjában. Idősebb Éber Sándor festőművész megörökítette.

– Bárka, azt mondta. *Fragil barca*, így hívta Dante a lelket.

– Nos, ki viszi égi vizekre a földi vízi járművet? Ki vitorlázik az absztrakciók víztükreán?

– Ne szólj szám, nem fáj fejem.

– Szólj! Bárha minden mesém fonálát, minden időkbén, meg-megszakítanád.

– Folytassa, T. Hogyan van az, hogy tíz év levelezése nyomán sem bukkantam rá teljes keresztnevére. Hogy folytatódik ez a T.? Mit rejtenek az elbújtatott betűk?

– Nézze, három keresztnevem van. A T., a G. és a J. Az elsőt használom így, T-nek rövidítve. A hiányzó betűket találgatására bízom.

– Legyen. Tibor, Tódor, Tihamér, Tamás, Tiborc..., Töhötöm, Tóni, Tóbiás, Teoderik. Kifogytam. – Az asszony összekulcsolta két kezét. Mosolyában megbújt egy aprócska csúfondarosság, a szája legörbülő sarkából látható. A kezek, mint az imádkozóé, összezárva.

– Kibonthatom? – kérdezte a férfi. Dolgos asszonykéz volt – holott fizikai munkával nem terhelt –, amit kezében tartott. Két kis hosszú szárnyú madarat. A szárnyak az ujjak voltak, mozdulatlanul pihentek a férfi széles tenyerében.

– Maga úgy írja a nevét, hogy Evangelina. Ez gyönyörű, bibliai, jóllehet hosszú név. A szülei, a húga is így szólítják magát?

– Rövidebben. Eve-nek. Azt meg úgy ejtik ki, hogy Ivi. Érti?

A férfi bölintott ezüst üstökével. Majd elővette titkos névjegyét, melyen a TARIMÉNES név állott. Átnyújtotta az asszonynak. Az a retiküljébe tette. Föl-szedelőzködtek. Kisütött a nap. Tariménes elővette fürdőtáskájából úszónadrágját, jelbeszéddel bízta Evangelinát, hogy hasonlóképpen cselekedjék: az a kőlépcsőkön a víztükörig ment, bemártotta jobb kezét a Sugovicába, enyhén megborzongott. Tariménes megszólalt:

– Látja azokat a színes bárkákat? Halaikat tároltak benne a halkereskedők.

– Nem látom a bárkákat.

– A bárkák orra, mint egy-egy fordított violinkulcs, kék-fehér-sárga.

– Kedves barátom, Tariménes. Maga itt, úgy vélem, diákkori emlékeit látja. Menjünk tovább, vagy elidőzünk?

Még kitartott a zsenge napsütés, mire az ingyen strandra értek. A férfi ismét megszólalt:

– Látja, srégen szemben van a Vénuszdomb. Sem ott, sem itt nem kell fizetni. Na, bele a vízbe! – Tariménes megdörzsölte a szíve táját, fejest ugrott a vízbe,

és az asszony hiába kereste, nem bukkant fel a víz alól. Mint a kotlós, ki mostohakiskacsákat vezetett le a vízpartra, az asszony rémulően csapkodott két karjával, futkosott, kiáltozott:

– Hol van? Hová lett?

A férfi megelégette tréfáját. Nem átúszta a csatornát, hanem toronyiránt úszott a víz alatt, tehát kilencven fokban elfelé mintegy húsz métert. Aztán kidugta fejét és odakukorékol: Evangelina!

A nő odarohant, leszidta. Aztán száraz, bolyhos törülközőjével ledörgölte. Annak törzsre borított segítségével a férfi átöltözött, s egy negyedórán belül már a Türr erkélyén voltak.

– Maga hogy aludt az elmúlt éjszaka?

– Álmomban négyesztendős voltam, szüleim dublóját kormányoztam. Leevezünk a Móricig, aztán vissza föl. A rákövetkező vasárnapon föl a Veránka-sziget alsó csücskéig. Lefelé csorogva anyám apám karjába dőlt hátra. A csónakot apám egy-egy odavetett szavára én igazgattam, jobb és bal kézzel tartva, meghúzva a vastag spárgát és sikeresen kikerülve a hídnak forgókkal és limányokkal körülfont lábát.

Az asszony a korlátnak dőlt, a Duna fodrait, a férfi az ő fodrait nézte. Csinos, egyszerű nyári szoknyát és nyári pruszlikot viselt, lábán elegánsan ívelő topánkát. A dereka karcsú volt, a nyaka ívelt, a keble lányos és formás, csipője pontosan az alakjához szabott. Bokája karcsú volt, mint a rezéti özeké.

Ezzel az alakkal, gondolta a férfi, *tíz évet lehámozhatna magáról, ha akarna*. Jaj, ne! Hiszen akkor egy generáció választna el Evangelinát, tőle, a korosodásban megrekedt Tariménestől.

Evangelina egy versenyuszoda hossznyi kiránduló-lakóhajót vett észre, mely lassan siklott lefelé a Dunán, lusta hullámaival megzavarta a vidáman bluttyogató fiatalember csiklijét. Az asszony töprengett: *Ki ez a férfi tulajdonképpen? Tíz éve levelezek vele, s csak most tudtam meg keresztnevét. Volt borkereskedő, egyetemi tanár és most alkalmi becsüis két londoni árverési csarnoknál, a Sotheby-nél és a Chiristie-nél. Ha tíz évvel fiatalabb lenne...*

A férfi átfogta a nő vállát. – Látja, ez az az emlékmű, ahol 1975. augusztus elsején, éppen harminc évvel ezelőtt, egy kajakká varázsolt kenuval kikötöttünk. Amolyan másfélezer kilométer leküzdése után. Ulmtól Bajáig.

Az asszony jól érezte magát a jobb kar védelmében. Odafordult a férfihez:

– És azon a hosszú úton egyszer sem futottak zátonyra, egyszer sem borultak fel?

– Nézze csak azt a nagy kirándulóhajót. Éppen most tűnik fel az orra az alsó kanyarban. Nos, ő vagy az ő hajóapja hullámaival a Dunába borított bennünket Kremsnél. Mikor kiúsztunk és a partra húztuk a Kék Madár-t (minden hajómat Kék Madárnak hívtam), a száritkozás közepette elkapott bennünket egy irgalmatlan zuhé. Ámde mégis tüzet gyújtottunk és mégis megszáradtunk.

– Hogyan? Esőben a tűzifa is elázik!

– El ám. De csak az a része, amit elér az eső. Szétraktunk egy öl fát, a közepe csontszáraz volt.

Evangelina szeme erős fénnel ragyogott. *Ez az ember leleményes*, gondolta.

– Mi szeretett volna lenni, mármint a hajósság mellett, gyerekkorában?

– Feltaláló. Fel is találtam egy olyan repülő, mely veszély esetén átalakult tengeralattjáróvá. Legyártottam az ősmoddelljét. Éppen belefért a fürdőkádba. Repülni ugyan nem repült, de az Ács strandnál örökre elmerült a Sugóban.

Az asszony felnevetett, vidáman, tartósan, kacagásnak beillően, melyet utólag – özvegy lévén – kissé szégyellett. *Két szem két szentjánosbogár* – gondolta a férfi.

Két ablakon két spaletta – gondolta Tariménes. A szemhéjak alatt várakozik az értelemnek és a gyeplore fogott érzelmeknek két, most már feledhetetlen lakója. Tariménes gyengéden megcsókolta Evangelina két becsukott szemét, és eközben azt is észrevette, hogy a bal szemöldök íve (Ivi íve) egy picit ponton megugrott, mint egy, a sövényből kileseledő kisnyúl.

A Kék Madár a posztógyár alatt várakozott, s mivel ponyvája a gyomrában maradt, előbb ki kellett szapulyozni a vizet, mielőtt beleülhetek volna.

– Elmegyünk ebédelni, jó?

Eve fejbiccentéssel fogadta a javaslatot.

A Sugovica első két kilométerét, mint-ha versenyben lettek volna, lerobogták, aztán Tariménes kikapcsolta a motort, és előírászerűen a város alá evezett.

„Colar le vele e raccogliere le farte – e morire in porto” – szólta Tariménes, amint kikötöttek a betonhíd alatt. A nő elérte, mivel a spanyol (a kettő közül az egyik anyanyelve) hajazik az olaszra.

– Ne haljon meg, kérem – suttogetta.

A férfi megcibálta önnön bajuszát.

– A maga kedvéért életben maradok.

A Duna Szálló éttermében ebédeltek.

– Ez a hely szinte változatlan. Itt táncolt apám (akit a városba helyeztek) ide-

valósi anyámmal, mikor a szállót még Nemzetinek hívták. Később itt táncoltam én, Bözsikével, gimnazisták voltunk mindketten, az államosítás évében. A szálló akkor Béke volt.

– Most, lám, Duna Szállónak hívják – mondta az asszony, közben az étlapot forgatta. Pirított libamáját rendelt, a férfi süllőt, roston.

– Látja, ebből a halból fogtam 1978 nyarán egy négy és fél kilósat. Egész éjjel szántottuk a Dunát, végül is hajnalban, a Veránka-sziget agyagpartján horogra akadt a nagy süllő.

– Dél-Amerikában is halászott?

– Hetente kétszer pecáltam a Demera folyó befolyásánál, hol a folyami halak a tengeriekkel komáznak. Egyszer egy profi halászhajóval kivitt a kapitány a nyílt tengerre, messze a venéz partok felé...

– Ha tudtam volna, kimentem volna a tengerpartra és integettem volna magának.

– Kislány volt még akkoriban. Én viszont meglett férfi, aki büszke volt tengeri gyomrára. Hisz akkor egy nagy óceánjáróval már átszeltem az Atlanti-óceánt, baj nélkül. Holott az Azori-szigeteknél 12-es nagyságrendű vihar dobálgatta a hajót, mint a dióhéjat. A hajó hasában lévő uszodából kiloccsant a víz, fedélzetén korcsolyázni lehetett a rókavadászat áldozataival. Én három napon át kettesben vascsoráztam a kapitánnyal, hiszen mindössze kettőnk került el a tengeribetegség.

Ezen felbuzdulva beálltam révésznek az Essequibo folyó egy tíz kilométer széles szakaszán, favágókkal szállítottam ide s tova, egypárevezős csónakkal. Az indián révészt – barátomat – helyettesíttem, aki megbetegedett és a csónakmotorja is. Megszámoltam, egy hét alatt tizenhatszor eveztem át keresztbe és kasul a folyót.

Az asszony számolt:

– Az százhatsvan levezett kilométer.

– Több. Mert a folyam lefelé viszi az embert. A hiányt meg kell evezni.

– No, és a halászhajón hogy ment a dolgo?

– A fedélzeten meg nem szűnő meleg zápor zúdult a nyakunkba, mintha a vizet egy ki nem ürülő dézsából öntötték volna. A vihar alattomosan, forgószél módjára fűjt, hajónk nemcsak imbolygott, hanem pörgött is ölnyi tengelye körül. Halászatról szó sem lehetett. A mulatt kapitány megcélozta ugyan a venezuelai partokat, de a hajó két nap két éjszaka folyamán annyit haladt éppen előre, amennyit hátra. És én, férfiasan be kell vallanom, úgy jártam, mint a lakodalmas kutya.

Az asszony ismét nevetett, láttatni engedte fogait, szája rózsaszín belsejét. Aztán becsukódtak az ajkak, és Tariménes megfigyelte, hogy a két ajak, záródva, elnyújtott szívet formált, mintegy párhuzamosítva az arc kiképzését, amely egy függőlegesen elnyújtott szívre emlékeztetett.

– Dunai utamnak eme harmincéves évfordulóján, íme, tiszteletteljesen táncra kérem fel magát e régi, tánclelékekkel szolgáló nagyteremben.

A nő megütközve nézett fel kávéscsészéje mélyéről, melyben a nehezen olvadó kockacukrot kavargatta.

– Tréfál? Kora délután van, nem este. Numero due: nem szól a zene, nincsenek zenészek. Numero tre: ha lennének is zenészek, én akkor sem mernék táncolni úgy, hogy csupán egyetlen táncospár tagja lennék.

Intézkedem, gondolta a férfi, de csak ennyit mondott: Megbocsásson, pár percre magára hagyom. Bement az üzletvezetőhöz, és egy kis serkentő borralalóval meggyőzte, hogy a bécsikeringők lemezenek muzsikája hangozzék fel a hangosítókon. A nagy ebédlőben öt kisebb társaság fogyasztotta kedvenc ételét. A Sugóra néző sarokban fiatal pár ült, Tariménes egy, a főpincértől szerzett tokajival meggyőzte őket, hogy a muzsika hallatán táncra perdüljenek. Ez megtörténvén Tariménes régimódi gavallér módján meghajolt Evangelina előtt, és a kezét nyújtotta.

– Ha lehetne, inkább a teraszon – sutogta a fülébe az asszony –, ott nincs senki, aki figyelhetne bennünket.

A teraszon táncoltak. Letáncolták a lemezről lelejtő öt keringőt. Tariménes nem próbálta magához szorítani az asszonyt, de két táncszám között, a Kék Duna kerégre várva, a fülébe súgta:

„Eljössz-e egy hajóra velem:
mely messze visz a tengeren,
s mint egy ikerpár a bölcsőben,
vagy két sas az ég vizeiben
együtt ringunk a fedélzeten...

Eljössz-e egy hajóra velem?

– Ülünk le – mondta egyszerűen a nő. – Este 9-kor indul a párizsi gépem, melyre – és az átszállókra – a Párizs–Caracas járat a De Gaulle repülőtéren várakozik.

– Igen, most két óra múlt. Mindjárt fizetek és megyünk. Három és fél óra alatt a Margitszigeten vagyunk. Ott beülünk a Sportuszoda előtt engedéllyel parkoló kocsimba, és ½ 8-kor a Férihegy 2-n leszünk, ahonnan a maga párizsi gépe indul. Az égi gólya. És magát talán sohasem látom többé.

Ezt akkor sóhajtással mondta, hogy az asszony megszánta.

– Ne mondjon ilyet, Tariménes; inkább azt mondja meg, hogy hová készül innen, amikor én már Dél-Amerikában leszek. Én jövőre is eljövök, hogy feltöltögessen magam magyar történelemmel.

– Római szállásomra megyek – válaszolta a férfi. – Írt már oda régebben. A via Cestari 34-ben fogok lakni kerek egy hónapig. A régi diákszálló helyét apró lakásokra szabdalják, az egyik az enyém. Utánajárok a Sebastiano del Piombo rajznak. Valamikor előadást tartok az egyetemen Jonh Turner vitorlás hajói címmel.

– Ha jól emlékszem, magának is volt vitorlás hajója.

– Oh, igen. A KékMadár II. Pool dinghi volt, majd olyan széles, mint amilyen hosszú.

– Kalandjai?

– Csendes, biztos belvizeken vitorláztam. A Volkswagen Variant tetején szálított vitorlás csak olykor-olykor jutott tengerhez. Akkor is főleg halászat céljából.

– Szóval sohasem került vitorlásával életveszélybe?

– A Kék Madárral nem. A Delfinnel igen. Tulajdonosa, egy ír pilóta, nagyképpen így nevezte ezt a rozszant halászcsonakot. A múlt évtizedben, március végén, halászinassal, Danival, elkölcsonöztük a Mullingar-tó partján ringó csónakot. Beeveztünk a 4 km széles tó közepébe, ott pecálni kezdtünk, mire az erősödő szél nekivágott egy rönköt a curragh típusú csónak oldalának. Az tüstént beszakadt és ömlött be a jéghideg tóvíz. A tó hőmérsékletét 8-9 fokra tippeltem. Kiúzásról szó sem lehetett. Mentőöveket nem vitünk magunkkal. Mitévők legyünk? A hajó orrára ültünk mind a ketten – mivel a vízi jármű a faránál szakadt be. Súlyunk a léket kiemelte a vízből. A beözönlés megszűnt, mi szűkülve, az egyre növekvő szélben partra evezünk.

Az asszony ismét összekulcsolta a két kezét, és bízán egy fohászt mondott el, talán a Nepomukihoz.

– Nyissa ki a tenyerét, Evangelina.

– Mi ez, mit tesz bele, Tariménes?

– Ezt.

– Mi ez?

– Helyezze az asztalra, a csésze mellé. Ez volt a kávéhoz a kiskanala. Kicsit megformáltam, most hattyú.

– Tényleg. Hmm. A kérgesebb bal tenyerében formálta ezt? (Ismét az enyhén, szinte gyengéden formálódó gunyoros mosoly.)

– Két kézzel készült a hattyú, két tenyere-
remben. *(Haldokló hattyúm, szép emléke-
zet, nem mondta, csak gondolta.)*

Az asszony kinyitotta retiküljét, bele-
csúsztatta a kiskanálból lett fémhattyút. A
férfi megfogta a kezét:

– Egy kis kerülővel menjünk a csónak-
hoz. Érzékeli ezt a városközepi nagy te-
ret? Itt prédikált Mindszenty primás, egy
Mária-napon, mielőtt őt magát elnapolták
volna.

– Értem, tehát a történelemnek ez is egy
morzsája. És ez a daliás városháza mind-
ennek tanúja volt. Két arányosan tömzsi
tornyával szinte franciás.

– Igen. Egy francia építész, bizonyos
Paul D’Alsace hazájabeli városházájának
mintájára épült ez az épület, eredetileg
Grassalkovics herceg kastélya. Az ősmín-

tát megtalálja Amiens városában. Ott a
két szárny behajlik, de az épületelemek, a
stílusjegyek csaknem azonosak.

– És ami itt kezdődik?

– Ami itt kezdődik, az a régi főutca. Sar-
kából idelátszik a barátok templomának
tömzsi tornya, és egy kilencven fokos
fordulattal a papok temploma, teljes pom-
pájában, oldalnézetben. Hogy meg sem re-
pedtek a falai attól a sok büntől, melyet a
ciszter gimnázium diákjai évente, húsvét
előtt, ott leróttak! Tehát a főutca. Innenső
sarkán Korányi cipőüzlete. Mellette
Csábiék divatáruboltja. Aztán a Wéber pa-
tika. És a Farkas és Markó fűszerüzlete.

– Már megint elkalandozik a látása, ba-
rátom, a belső látás felé. Hiszen már itt a
sarkon is egy éjjel-nappali élelmiszerüz-
letet látok, a többiről nem is beszélve.

– Persze, megbocsásson. Gyerünk. A
tatra fel.

Őt óra tájban Dunaújvárosban voltak,
ott tankoltak a kikötőben. Vasárnap volt,
kevesen lézengtek a városban. Tariménes
lázasan keresett egy motorszerelőt, mert a
Kék Madár nem akart újból szárnyra kel-
ni. Hosszas kutatás után egy félrészeg
mechanikusra lelt, aki jó pénzért ötne-
gyed óra alatt indulásra készítette a motor-
csónakot.

*Ez készakarva történt, gondolta az asz-
szony, de nem mondta ki.*

A férfi ezt gondolta: *Evangelina most
azt hiszi, hogy ez a malőr készakarva tör-
tént. Téved. Még odaérhetünk.*

Nem értek oda idejében. Evangelina le-
késte a repülőt.

Rubus Anikó, a IV. Bajai Fotópályázat I. díjasa

A 2005-ben negyedik alkalommal meg-
hirdetett Bajai Fotópályázaton Rubus Ani-
kó képei nyerték el az első díjat. *(A válto-
zás kapujában és A Szentháromság szobor
a jelenben* című képeivel.)

A fiatal építészmérnököt nagy örömmel
tölti el ez a rangos elismerés, hiszen
csak néhány éve foglalkozik komolyab-
ban, tudatosabban fotózással.

Régi családi ismerősei Baráti György
és Görbe Ferenc látták először fotóit egy-
egy hazai és külföldi utazás élménybeszá-
molójának illusztrációjaként. Szakmai ta-
pasztalattal dicsérték néhány képén téma-
választását, képkomponálását, egyéni lá-
tásmódját. Ők bátorították 2003-ban,
hogy próbáljon tudatosan készíteni né-
hány fotót a Bajai Fotópályázatra saját
városáról. Sikert hozott az első próbálko-
zás, *Árnyjáték* című képét a zsűri elisme-
rő oklevéllel jutalmazta, és „felfigyelt rá
a szakma”. A közel öt évtizedes múltra
visszatekintő, újraéledő Duna Fotóklub
vezető egyéniségei soraikba hívták. Az-
óta két első mentora mellett Tamás Jó-
zsef, Ligeti László és Cseh László is
szakmai konzultánsai, tanácsadói, kriti-
kusai. A pályázat segítségével is megújuló,
fiatalodó Duna Fotóklub munkájában
tisztséget is vállal.

A 2004-es év kiállítási sikereket hozott
számára: Szentesen a X. Alföldi Fotószal-
olonon, Budapesten a XX. Magyar Fotó-
szövetség (MAFOSZ) kiállításán, Dunaúj-
városban a XV. Rosti Pál Emlékkiállítás
és Kiskunfélegyháza a Bács-Kiskun Me-
gyei Fotókiállításán szerepelt képeivel.

A változás kapujában

Korábban is gyakran volt Anikónál
fényképezőgép a mindennapokban, hiszen
hivatásához is alkalmanként szükséges, de

az utóbbi egy-két évben saját bevallása
szerint mindig a kezéigében van a fotó-
apparát. A 2003-ban a kiállításon szerepelt

A Szentháromság-szobor a jelenben

Árnyjáték

fotót még hagyományos géppel készítette, ma már a szakmában is elismert digitális technikával készít képeket.

Nagyon szeret utazni Magyarország tájain és külföldön is. Szívesen örökíti meg a természet különleges jelenségeit, színeit, de hivatásából adódóan az épített környezetben is olyan harmóniakat, disszonanciákat, ritmusokat, fényeket-árnyakat képes fotóin láttatni, melyeket az utcákon járó

emberek is látnak minden nap, de nem veszik észre. Városunkban többször visszatér egy-egy helyre, és többször megörökíti a témát különböző évszakokban, fényviszonyokban.

A fotózás klasszikus stílusát szeretné követni, sajátos egyéni látásmódjával tárni a világot az emberek elé és gyönyörködtetni, elgondolkodtatni a szemlélőket. További sok sikert!

Végezetül említést érdemelnek a fotópályázat többi díjazottjai is: 2. díj: *Cseh Alíz*, 3. *Kovács Gábor*. Sorozat díj: *Tamás József*. Baja város különdíja: *ijf. Kleisz Mihály*. A JAMKIH különdíja: *Koch Róbert Ákos*.

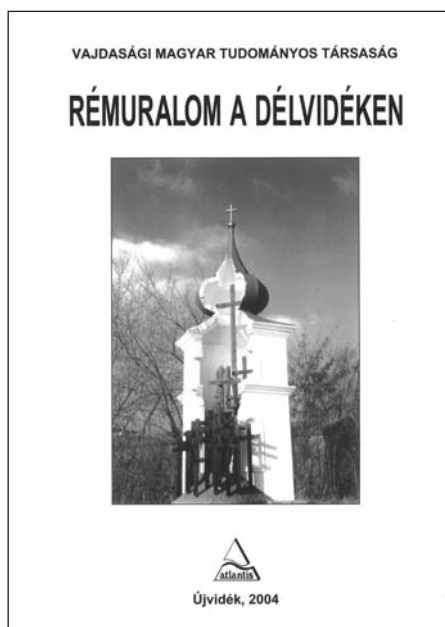
Reméljük, az elkövetkező években is lesz anyagi lehetősége Baja városának és bajai vállalkozóknak, hogy pályázatokkal segítsék újra fellendíteni Baja fotóséletét.

Jász Anikó

Ugyanarról – kétféleképpen

A dél-bácskai magyarokat a második világháborút követő megtorló intézkedések és a délvidéki etnikai tisztogatás máig is kevésbé ismert, ám annál sötétebb korszakai közös történelmünknek. Ma már tudjuk, hogy 1944 őszén több tízezer délvidéki magyart öltek meg a Tito-partizánok, és mindezt valószínűleg előre eltervezett módon, felsőbb parancsra hajtották végre. Bármilyen furcsa, az atrocitások méreteivel az események „agyonhallgatása” miatt sokáig maguk a bácskai magyarok sem voltak tisztában; többségük legfeljebb csak a saját lakhelyén történt eseményekről tudott, és elszigetelt eseteknek tartotta azokat. Csak az 1990-es évek elejétől nyílik mód – bár számos adminisztratív akadállyal nehezítve – az események történeti feldolgozására, amelyek során fény derülhetett a megrázó tragédiák mélyebb összefüggéseire is. Két, a közelmúltban megjelent könyv is nagyrészt ezzel a témával foglalkozik, bár más-más módon: az egyik kötet a történész tárgyilagosságával és aprólékosságával, a másik a szemtanú hitelességével meséli el – részben ugyanazt a történetet.

A *Rémuralom a Délvidéken* című tanulmánykötet egy 2003 októberében Újvidé-

ken rendezett történészkonferencia előadásait gyűjti csokorba. A konferencián a témában jártas magyarországi történészek (Stark Tamás, A. Sajti Enikő), valamint vajdasági magyar kutatók vettek részt. Utóbbiak főleg korábban önálló kötetekben már publikált, nagyrészt magánkiadásban megjelentetett helytörténeti ku-

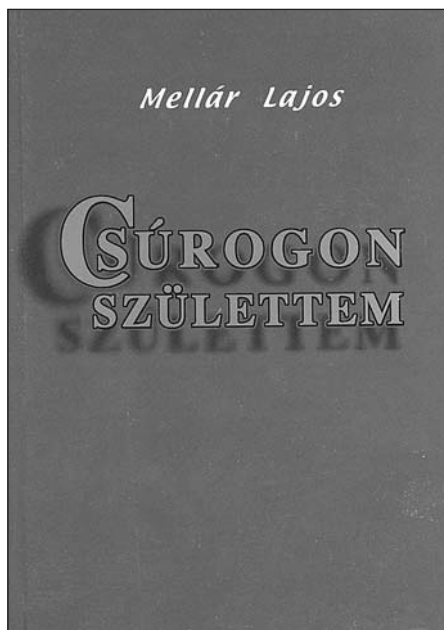
tatásaik eredményeit ismertetik, amelyekből többé-kevésbé egységes (és megrázó) kép áll össze. A két magyarországi történész tanulmányai arról tanúskodnak, miképp próbálta előbb a magyar politika, majd pedig a magyar (és jugoszláv) történetírás elfeledtetni a délvidéki vérengzéseket, majd pedig hogyan válhattak mégis ismertté évtizedek múltán. Ám a dolog „eljelentéktelenítése” máig érzeteti hatását, hiszen az 1999-ben megjelent Magyarország története a XX. században című monográfiában mindössze három szó szerepel a „szerb partizánok vérengzéseiről”, más alapműnek tekintett kortörténeti munkákban pedig említés sem esik róluk.

A kötet gerincét a vajdasági magyar kutatók nagyrészt szóbeli visszaemlékezéseken alapuló kutatásainak ismertetése adja, amelyekben rendszerint az egy-egy településen (Bezdan, Csúrog, Szenttamás, Bácskeresztúr, Újvidék) történt események megrázó krónikáját olvashatjuk. Ebben talán nem is annyira az áldozatok száma, hanem a végrehajtás gyakran nőket és gyermekeket sem kímélő különös kegyetlensége a legszörnyűbb. Ugyanakkor szinte valamennyi szerző ahhoz a következtetéshez jut el, hogy itt nem vérbosszú-

ról vagy a spontán népharag elszabadulásáról van szó – ami a délszlávok világháborús szenvedéseit is ismerve talán még érthető is lenne – hanem előre eltervezett, tudatos népirtásról. Erre utal, hogy a legtöbb településen az áldozatokat előre összeállított listák alapján választották ki. Erre általában már néhány hazafias megnyilvánulás (pl. 1941-ben a bevonuló magyar katonák feltűnő üdvözlése) vagy a szerbekre tett megjegyzés is kellő alapot szolgáltatott. S hogy a mézszárlások milyen szörnyűek lehettek, arra nézvést talán az mond el a legtöbbet, hogy a szerzők kinyomozták a végrehajtók további sorsát is. Ezekből kiderül, hogy többen is öngyilkosok lettek, mások elborult elmével haltak meg, és olyanok is voltak, akik életük végéig rémálmaikban a magyarok bosszújától rettegetek.

A népirtások gyakori célpontjai voltak a magyar nemzetiségű katolikus papok, akiknek sorsával két tanulmány is foglalkozik. Úgy tűnik, a kommunista, ateista partizánok (és partizán nők) különös élvezetet találtak a Délvidék visszatérését üdvözölő magyar lelkészek megalázásában, megkínzásában és kivégzésében, mert a visszaemlékezések megtaposásokról, körmöszaggatásról, hason táncolásról, elevenen megnyúzásról árulkodnak. Némely esetben a gyilkos ösztönnek még az országhatár sem szabott gátat, hiszen a Jánoshalmára menekült Köves István mozsori plébánost (aki korábban környékükön Dávodon, Vaskúton és Bácsalmáson is teljesített lelkészi szolgálatot) visszahurcolták Jugoszláviába, majd egy kínvallatás után rostélyon elevenen megsütötték(!). Előtte a mozsori templomot megszentelték, az értékeket ellopták, de még a jövőben fölöslegesnek minősített katolikus temetőt is fölszántották. A megmaradt mozsori magyarokat (a csurogiakhoz és a zsabalyiakhoz hasonlóan) örökre kitiltották lakóhelyükről.

A fent említett eseményekről hosszú évtizedekig említést sem lehetett tenni – sem Jugoszláviában, sem Magyarországon. A népirtások áldozatainak sokáig sír- emléke sem lehetett, az erkölcsi igazságszolgáltatás pedig máig is várat magára. Az érzelemgazdag hozzászólásokkal is tarkított konferencia fő tanulsága azonban az, hogy még mindig nem tudunk eleget – a teljes igazságot valószínűleg sosem fogjuk megtudni –, ám ideje annak, hogy az agyonhallgatás helyett hozzáférhetővé váljanak a szerbiai levéltárak mindaddig zárolt anyagai is. A mai Szerbia-Montenegróban azonban – amelyben

a közelmúltban hasonló szörnyűségek történtek – még mindig kellemetlen a múlt e sötét foltjának „felhánytorgatása”, de már az is nagy eredmény, hogy a konferenciára egyáltalán sor kerülhetett. Dicsőség a bátraknak!

A *Csúrogon születtem* című önéletrajzi könyv szerzője, Mellár Lajos személyesen is átélte az 1944-es eseményeket, bár – szerencséjére – a hírhedt csúrogi vérengzések idején nem tartózkodott szülőfalujában, amely a legszörnyűbb események egyik helyszíne volt: kb. 3000 ártatlan magyart (ebből 550 volt helyi lakos) gyilkoltak meg itt. Az 1914-ben született, élete nagy részében nyomdászként dolgozó szerző élete azonban így is tele van személyes és családi tragédiákkal, holott a politikától világlátásban tartózkodott. Családja már megszenvedte a magyarok 1941-es bevonulását is, szlovák származású feleségének szüleit és azok két kiskorú gyermekét a magyar katonák lőtték a Dunába Újvidéken állítólagos „magyarellenes szervezkedés” miatt. (Mint utóbb kiderült, ennek egyszerű rágalmas volt az alapja.)

De Cservenkán és Szivácon szemtanúja volt a szerző a felszámolt szerbiai munkatáborokból üzött zsidók halálmenetének is. Mellár közvetlen családját 1944-ben nem érte bántódás, de nővére és annak családja a magyarok számára létesített lágerba került, s bár végül túlélte az éhezést és fertőzéseket is, Csúrogra viszont már soha nem térhetett haza.

Mellár Lajos a háború után Újvidéken kezdett új életet, s egy ideig pályája is felfelé ívelt, hiszen újabb tanulmányok után 1948-ban nyomdaigazgató lett belőle, és

zenészként egy művészeti csoportnak is tagja volt. A nyomdában egyébként sokféle anyanyelvű munkások dolgoztak együtt a legnagyobb békességben. Ám a béke nem tartott sokáig: amikor Magyarország és Jugoszlávia között elmérgesedett a viszony, a magyar nemzetiségű nyomdaigazgató egyből gyanússá kezdett válni, s hamarosan le is tartóztatták.

Hosszú vizsgálati fogság után végül érvényes ítélet nélkül „ellenséges tevékenység miatt” 12 hónapra szóló büntetést kapott, amelyet a „kopár szigeten” azaz Goli Otokon, a titói Jugoszlávia hírhedt kényszermunkatáborában kellett letöltenie. Családját erről nem is értesítették; felesége már azt hitte, meg is ölték. Goli Otokon embertelen körülmények között tartották a különféle nemzetiségű foglyokat, akiket kőfejtésre kényszerítettek, összesen napi 20 perc pihenővel. Nem véletlen, hogy szerzőnk számára párna helyett egy kődarab is jó szolgálatot tett. De ennél is szörnyűbb volt a lelki megalázás. Azt már csak utólag tudta meg, hogy a „belügy” feleségét fogsága alatt arra kívánta rávenni, hogy váljon el „fasiszta magyar” férjétől, s cserébe állást is kapna.

Mellár élete a fogságból kiszabadulva is tartogatott még meglepetéseket és váratlan fordulatokat, amelyeket kifejezetten élvezetes stílusban oszt meg az olvasóval. Amit a szerző a többnemzetiségű Újvidéken átél, innen már nem különleges, de a magyarországi olvasó számára teljesen ismeretlen élethelyzet. Ráadásul szakmája mellett a művészetben is megtalálta az örömét, hiszen festményeivel és faragványaival is – amihez a tudást Goli Otokon szerezte meg – sikert aratott. Még a leghétköznapibb önéletrajzokból is nagyon sokat meg lehet tudni egyes korokról. Mellár Lajos könyve azonban egyáltalán nem hétköznapi élettörténet, és arról is sokat elárul, mennyire a sors játékszerévé válhat a kisember a történelem forga- tagában.

Mindkét könyvet melegen ajánljuk a tágabb régióink története iránt is érdeklődnek, bizonyosan sok újat fognak belőle megtudni. Mellár Lajos könyvét az Ady Endre Városi Könyvtár is árusítja.

(Rémuralom a Délvidéken. Tanulmányok, emlékezések, helyzetértékelések az 1944/ 45. évi magyarellenes atrocitásokról. A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság kiadványa. Atlantis Kiadó, Újvidék, 2004. 268 p., illetve Mellár Lajos: *Csúrogon születtem*. Forum Könyvkiadó Kft., Újvidék, 2000. 224 p.)

Dr. Mayer János

Várható időjárás

Ifjúkoromban még nem volt televízió, melyben tudós férfiak, ifjú hölgyek napon-ta többször elmondták, milyen időre számíthatunk. Még korábban a rádió tette ezt, de a falusiaknak nem volt rádiójuk, nem olvastak újságot sem, de forgatták a kalendáriumot. Az első magyar nyelvű nyomtatott naptárt bencédi Székely István készítette valószínűleg 1538 előtt, s Krakóban nyomtatták. Célját így határozta meg: „Mikor minden nemzetet látnék, hogy az ő nyelvén Calendáriumot szerezne, kívül esztendőnek ünnepeit megtudhatnák, igen jónak vélem én is, hogy az magyar nyelvre a Calendáriumot fordítanám, kívül megtudhatnák az gyermekek nem csak az innepeket, hanem hány hét lenne minden esztendőben...” (Millunov Dániel gyűjteményéből). Megtanulták az öregektől évszázados megfigyeléseiket is, melyből tudhatták, milyen időre számíthatnak, s az milyen következményekkel járhat. Az alábbiakban ezekből nyújtunk át egy csokorra valót.

Január

„Vígan egyél és mulasd esztendő kezdetiben, / Vincére s Pálra vigyázz, ganéjazz a kertben.” (1612)

Januári mennydörgés sok szelet hoz.

2. *Jézus neve napja*. Ha derült az idő, jó lesz a gyümölcsstermés. Amilyen idő ezen a napon van, olyan lesz szeptember időjárása. Ha hideg van, éjfélkor megszólalnak az állatok, és az ember megértheti.

6. *Vízkereszt*. Ha ezen a napon a kerékvágásban víz fakad, nem lesz hosszú a tél, jó termés várható, de ha esik, férges lesz a mák.

22. *Vince* a szőlősgazdák védőszentje. „Ha megcsordul a Vince, tele lesz a pince.” Amilyen hosszú jégcsapok lógnak az ereszen, olyan hosszú kukoricacsövek teremnek.

25. *Pál fordulása*. Fele kenyér, fele takarmány elfogyott. „Ha fényes Szent Pál, minden termés szépen áll, ha Pál fordul köddel, jószág hullik döggel.” Ameddig Pál-forduláskor besüt a nap a pajtába, addig fog a hó beverni.

Február

„Böjt elő keményen tart, de fémlik utána, Mert Mátyás jeget olvaszt, ha nem volt, fagy lallja.” (1612)

„Hidegleléstől nagyon félek mostan, / Fa vágás, ganéhordás, szemben vagyon, / Egy jó ködmönt magamnak szerzöm, / Vért eresztek, hidegtől magam őrzöm.” (1621)

2. *Gyertyaszentelő*. Ha ezen a napon az ol-tár előtt a papra rásüt a nap, még soká lesz rossz idő. Ha havas az idő, akkor közeleg a tavasz. Ha a medve kijön a barlangjából, és meglátja az árnyékát, visszamegy.

19. *Zsuzsanna*. Elviszi a havat, megszólalnak a pacsirták.

22. *Üszögös Péter*. Ha hideg az idő, még negyven napig tart.

24. *Jégtörő Mátyás*. Elviszi a havat (jeget), de ha nem talál, akkor hoz.

Március

9. *Franciska*. Amilyen idő van, olyan lesz egész márciusban.

12. *Gergely*. Ha Gergely megrázza a szakállát, akkor még áprilisban is hó lesz.

18. *Sándor*. „Sándor, József, Benedek, zsákba hozza a meleget.”

19. *József*. Mint Pálforduláskor.

21. *Benedek*. Benedek-napi dörgés szárazságot jelent.

25. *Gyümölcsoltó Boldogasszony*. A derült idő jó termést ígér. E napon veti fel magát a hal a vízből, hogy levegőt vegyen.

Április

„Szent György hava terömt nekünk szíp virágokat, / és megtiltott rétet sok jó szénáért.” (1538)

24. *Szent György*. Az e napi eső jó termést hoz, a mennydörgés havat.

25. *Márk*. Ha a fülemüle énekel, szép lesz a tavasz. Az áprilisi esőzés kergeti a fagyot.

Május

„Ha Orbán fényeskedő, a' Bor nagy bővségő, / Ha pedig az ég dörgő, sovány az Esztendő, / Hold töltére virágzó szőlőm jó ért lészen, / Fogytára jól virágzó tölgyfa sok vajt tészen” (1667)

12., 13., 14. *Pongrác, Szervác, Bonifác* a három fagyosszent. Hirtelen hideg, fagy várható. A Pongrác-napi eső nem jó a gabonára, ezzel szemben „Sok bort hoz a három ác, ha felhőt egyikén se látsz.” Ha a fagyosszentek napjai hidegek, hosszú ősz várható.

25. *Orbán*. Szőlőművesek, kádárok, kocsmárosok védőszentje, de fagyosszent lévén gyakran elviszi a szőlőt. Ezért körmenetet rendeznek a szobránál. Jó időben borral is meglocsolják, de ha elfogyott, sárral dobálják meg. Csátalján ilyenkor „Drink Urban, drink Urban” kiáltásokkal a feneküket mutogatták.

31. *Petronella*. Derűs idő jó termést ígér.

Az Ady Endre Városi Könyvtár

Június

8. *Medárd*. Ha esik, negyven napig esni fog. A Medárd-napi eső gyenge bortermést ígér.

10. *Retkes Margit* – *Legyes Margit*. Ha esik az eső, alkalmas az idő a téli retek vetésére, de rossz lesz a dió- és mogyorótermés. Margit-napig nem szabad ablakot nyitni, mert sok lesz a légy, ezért nevezik Legyes Margitnak is.

13. *Páduai Szent Antal*. Ezen a napon nem jó sütni és szénával dolgozni, mert becsap a villám.

15. *Vid, Vitus*. Rendszerint zivataros időt hoz, fordulatot az időjárásban. A jó rosszra, a rossz idő jóra fordul.

időjós napok

helytörténeti gyűjteményéből

Július

5. *Sarolta*. Esője elviszi a dió és mogyoró termését.

13. *Margit*. „Mérgek Margit, Pisis Margit”, mert zivatart hoz. A szabadban való fürdés kezdete.

15. *Apostolok oszlása*. Szele a gabona magas árát jósolja.

20. *Illés*. Hírhdet zivatart hozó nap. Ha mennydörög, hemperegni kell, hogy a hátnak ne fájjon. Ezen a napon nem ajánlatos a szabadban dolgozni, mert bevág a mennykő. Ha dörög, férges lesz a dió. Tilos a szőlőmunka, elgazosodna a venyige. Aki a más gyümölcsfáját meg akarja rontani, hajnalban fejszével ütögesse meg a fa törzsét.

22. *Mária Magdolna*. Esője bő veteményt, de rossz dió- és mogyorótermést jósol.

25. *Jakab*. Zivatart hoz, a zab aratását eddigre be kell fejezni, mert szétveri.

Augusztus

1. *Péter és Lőrinc* nap közötti nagy meleg tartós, hideg télre utal.

6. *Urunk színeváltozása*. E napon kezd a szőlő tarkulni.

10. *Lőrinc* esője bő szőlő- és gyümölcsstermést hoz.

20. *István*. Ha rossz idő van, enyhe lesz a karácsony megfigyelések szerint viszont gyakori a hatalmas zivatar, utána lehülés.

24. *Bertalan*. Ha esik, jó káposztatermés lesz.

Szeptember

„Szürethez készülj, búzát vess Szent Mihály azt hadgya, / Orvosság és főszerszám, bor, szerelem sincs tiltva” (1612)

1. *Egyed napja*. Amilyen az idő, olyan lesz egész hónapban. Ha esik, gyenge tél, bő kukoricatermés várható, ha dörög, jövőre bő termésre számíthatunk.

5. *Lőrinc*. „Belepisil a dinnyébe”, de ha esik, a körte és a sütőtök is vizes lesz.

28. *Vencel*. Akárhányszor fagy Vencel, annyiszor fagy Jakab (május 3.).

29. *Mihály-napi dörgés* szép őszt, de kemény telet ígér. Ha éjjel összefekszenek a birkák, nagy tél lesz, takarmányról kell gondoskodni. Ha a szél Szent Mihály éjszakáján délnyugatról fúj, esőt, ha északról, sok havat, ha kelet-északkeletről, hideget, ha nyugatról, közepes időt jósol.

Október

Ha ökörnyál száll a levegőben, vagy a fák másodsor virágoznak, hosszú, szép ősz lesz, de ha a falevelek nehezen hullnak le, nagy télre számíthatunk. Ha hamar lehullanak, akkor korán jön a hideg, viszont bő termés lesz a jövő évben.

21. *Orsolya*. Amilyen idő van, olyan lesz a tél is.

23. *János*. „János nap ha borús, a termés igen dús.”

26. *Dömötör*. Ha Dömötörkor hideg szél fúj, kemény tél lesz.

28. *Simon-Júdás*. „Megérkezett Simon-Júdás, jaj már neked pörgegatyás” – most már melegen kell öltözni.

November

1. *Mindszent*. A nap nedvessége enyhe telet jósol, ha tiszta a nap, erős, havas lesz a tél. Ha hó esik, nem olvad el márciusig.

2. *Halottak napja*. Ha esik, sok felnőtt lesz a következő évben.

11. *Márton*. Ha a Márton-napi lúd mellcsontja fehér, nagy hó lesz. „Ha e napon a lúd a jégre áll, karácsonykor sárban jár.”

19. *Erzsébet*. Ha esik, lágy lesz a tél. Amilyen Erzsébet, olyan lesz a december.

25. *Katalin*. „Katalin kopog, karácsony locsog.” Fehér Katalin – fekete karácsony.

30. *András*. El kell készíteni a hagymakalendáriumot: 12 hagymalemezre egy kis söt hinteni, feltenni a kemence tetéjére, újévkor, amelyiken elolvad a só, az a hónap esős lesz.

December

„Karácsony hava nagyon nevel kövér disznókat, / És beh sózza szalonnáját jövendő nyárra” vagy „Igen kaszál szent Jakab hava horgas kaszákkal, / Nagyon siet cipelnije földbe vetését”.

1. *Elza*. Ha fúj a szél, 40 napig szeles idő lesz.

4. *Borbála*. E napon cseresznyeágot kell vízbe tenni, ha karácsonyig kizöldül, a nagylány hamarosan férjhez megy, jó termés lesz.

6. *Miklós*. Ha Miklósokor fúj a szél, pusztulnak az egerek.

8. *Mária*. Ha hosszú a jégcsap, hosszú szálú kender terem. Ha sár van, a hónap végén jég lesz.

13. *Luca*. Mindennap feljegyezték az időjárást, mert a hit szerint e 12 nap időjárásának fog megfelelni a 12 hónap.

Voltak aztán egyéb jelek is, melyek nem voltak naphoz kötve. Így pl.: Amelyik irányból először dördült az ég, abból az irányból jön abban az évben a legtöbb eső. Ahány nappal Szent György előtt kijönnek a békák és kígyók, annyi napig lesz még hideg. Ha a békák nagyon brekegnek, eső lesz, minél nagyobb túr a vakond ősssel, annál hidegebb lesz télen. Ha a fecskék későn jönnek, akkor még hideget éreznek. Ha a verebek, tyúkok a porban fürdenek, akkor eső lesz, de ezt jelenti, ha a fecskék alacsonyan röpködnek, vagy a tyúkok sokára ülnek el. Ha a falevél ősssel korán lehull, azt jelenti, hogy korán jön a tél, ha ősssel sok a gomba, sok hó várható. Ha a Holdnak udvara van, akkor eső lesz, ha vörös az ég alja, szél lesz.

Nehéz volt az élet, ennyi mindent kellett megjegyezni, állandóan figyelni. Napjainkra az okos műszerek megkímélnék az ilyesmitől. Pontosan megmondják az esőt, szelet, a napsütést, hideget és fagyot. Legfeljebb a tájban és dátumban tévednek. De a műszerek sem tudhatnak mindent!

Solymos Ede

Könyvismertetés

Élet a Duna-ártéren – ember a természetben (2005)

A Baja Ifjúsági Természetvédelmi Egyesület, az Al-Dunai Természetvédelmi Alapítvány, a Magyar Madár- és Természetvédelmi Egyesület bajai munkacsoportja és a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága másodszor – az első 2003-ban volt – rendezte meg az alsó Duna-völgy természeti értékeivel és az itteni emberi tevékenységekkel kapcsolatos konferenciáját, azzal a céllal, hogy a térségben folyó, természetvédelemhez köthető kutatások közeledjenek egymáshoz.

Az Érsekcsanádön 2005. szeptember 23-24-én megtartott tanácskozáson összesen 24 szóbeli és 3 poszter előadás hangzott el, amelyek közül az alábbi 22 dolgozatot tartalmazza az ismertetésre kerülő kötet:

Heltai Miklós és Szabó László: Az arany-sakál terjedése Bács-Kiskun megyében

Deme Tamás: Bagolyköpet vizsgálatok Béda-Karapancsán

Deme Tamás: A rövidkarmú fakusz elterjedése és telepítési kísérlete Béda-Karapancsán

Deme Tamás: Szörms ragadozók elterjedése Béda-Karapancsán

Mórocz Attila: A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományának alakulása Baja környékén 1999 és 2005 között

Kollár Iván Géza: Jövevény rákok az alsó Duna-völgyben

Máté Mihály: A sörét eredetű ólommérgezés vizsgálata rétisáson

Kalocsa Béla és Tamás Enikő Anna: Fekete gólya fészkek webkamerás megfigyelésének tapasztalatai

Kalocsa Béla és Tamás Enikő Anna: Összefoglaló a fekete gólya színes gyűrűzés legfrissebb eredményeiről

Kalocsa Béla és Tamás Enikő Anna: Fekete gólyák műholdas követése – a „Flying over Natura 2000” projekt előzetes eredményei

Velekei Balázs: A fekete gólya (*Ciconia nigra*) szigetközi előfordulása

Dr. Gutti Gábor: A Duna és a hullámtéri vizek közötti oldalirányú kölcsönhatások jelentősége a halállomány biológiai sokféleségének megőrzésében

Dinka Mária és Berczik Árpád: Néhány vízkémiai paraméter különbözősége a gemenci mellékágakban

Schöll Károly: Eltérő jellegű gemenci vizek típusok Rotatoria együttese

Fehér Gizella és Schmidt Antal: Gemenci vizek algológiai vizsgálata

Mátrai Ildikó: A makrovegetáció é a vízminőség összefüggései gemenci holtmedrek példáján

Fekete gólyák Gemencben

Fotó: Felső Barnabás

Tóth Babett, Nagy Viktor és Resitcky Gergegy: A Kölkedi-Duna, mint természet közeli kisvíz vizsgálata

Tamás Enikő Anna és Kalocsa Béla: Ökológiai monitoring értékelése a rekonstrukciós beavatkozások és az ártéri víztestek célállapota szempontjából

Sziebert János: Gemenci holtágak revitalizációjának vízforgalmi tervezése

Zellei László: Víz- és tápanyagforgalmi revitalizáció tervezés a gemenci területen

Herz Anita: A Nagy-Rezét vegetációtérképezése és annak alkalmazása a rekonstrukció hatásainak értékelésében

Szarvas Pongrác: Gemenci erdőrezervátumok

A felsorolásból jól érzékelhető, hogy tematikailag mennyire változatos kiadványról van szó. Ha csak az élővilágot osztályozó rendszertan szempontjait vesszük alapul, már nagyon széles az egysejtűektől (paránynövények = moszatok = algák) az emlős ragadozókig terjedő skála. Az élőlények ökológiai (= biológiai környezetben) kutatása magába foglalja élettelen környezetük megismerését is. Vizes élőhelyek vizsgálatának alapfeltétele a vízkémiai és hidrológiai viszonyok ismerete, beavatkozások esetén hidraulikai hatáselemzéssel kiegészítve.

A legtöbb írás – szám szerint négy – a fekete gólyák megfigyelésével foglalkozik. Módszertanilag feltűnő a modern

technikai eszközök előtérbe kerülése az adatgyűjtések során. Egészen egyedülálló információkhoz jutott Kalocsa Béla és Tamás Enikő Anna egy fekete gólya fészkekhez kihelyezett webkamera segítségével. Noha a tényleges költést megfigyelniük nem sikerült, rögzítette azonban a kamera a fészkek elfoglalását, a revírharcot, a fészkepítést, a násztáncot és a pázást, valamint megbizonyosodhattak a szerzők afelől, hogy a költésre nem használt váltófészket is használják időnként a fekete gólyák. Újszerű a fekete gólyák műholdas követése is. A nemzetközi programban nyolc európai ország vesz részt. Hazánkat Kalocsa Béla és Tamás Enikő Anna képviseli Koppány és Margit nevű, jeladóberendezéssel ellátott gólyáikkal. Mindkettőt Dél-Magyarországon (Csátalja, Dunafalva) jelölték meg. Érdekes, hogy Koppány csak egy kb. 50 km-es körzetben, főképpen táplálkozó helyeken mozgott. Margit közben elrepült Bulgáriába, majd onnan szeptember végén váratlanul visszatért a dunántúli Somberek település közelébe, ahova viszont Koppány is ellátogatott...

A fekete gólyák titokzatos életének megismeréséhez hasonlóan izgalmas témakör jövevényfajok megjelenése hazánkban. Kollár Iván Géza vizsgálataiból megtudhatjuk, hogy az elmúlt három évben folyami rákot nem talált a Dunában és Baja környéki mellékvízeiben. Ezzel szemben a

Vén-Dunán és a Cserta-Dunán 50-50%-os volt a kecskerák (európai jövevényfaj) és az utóbbi években elszaporodott cifrarák (amerikai jövevényfaj) aránya. Egyelőre még csak jelzés értékű a harmadik jövevény, a kínai gyapjasollós rák megjelenése a mohácsi Duna-szakaszon.

Magyarország őshonos ragadozója, az aranyakál spontán visszatepedéséről közöl adatokat Heltai Miklós és Szabó László.

A fajnak alig egy évtizedre volt szüksége arra, hogy az ország három déli megyéjében – köztük Bács-Kiskun megyében is – viszonylag gyakori fajjává váljon.

Jelentőségéhez mérten több dolgozat is foglalkozik az ártéri víztestekkel a rekonstrukciós beavatkozások szempontjából, víz- és tápanyagforgalmi revitalizáció tervezésével. A természetvédelemben megjelenő rekonstrukciós, rehabilitációs

igények mérnöki eszközökkel való megoldása viszonylag új, alig másfél évtizedre visszatekintő feladat.

A könyv megtekinthető az Ady Endre Városi Könyvtárban és a Türr István Múzeumban. Beszerezhető a Baja Ifjúsági Természetvédelmi Egyesülettől (Baja, Petőfi-sziget 11.) Internetes hozzáférhetőség: bite.baja.hu

Schmidt Antal

Bajai Arcképcsarnok

Szentgáli (Kellner) Antal György

(1868-1945)

Szülvárosa Baja. Világrajöttének helye az alvégi városrészben lévő, abban az időben még Nr. 107 számmal jelzett ház (később Tulipán utca). Apja a tisztelt és becsült Kellner Mihály cipésmajster, anyja Mesch Zsuzsanna. A jóra való házaspárnak Toncsinak becézett fiúgyermekén kívül született még két leánya is. A család később a Tulipán utcából a belvárosi Özvegy (ma Jókai Mór) utcába költözött. Kisgyermek koruktól ott laktak és nevelkedtek a Kellner gyerekek.

A fiút az elemi iskola elvégzése után szülei beírták a bajai katolikus főgimnáziumba, melyet a Tanulmányi Alaptól a ciszterci rend vett át 1879-ben. Az 1877/1878-as tanévtől kezdve ott folytatta tanulmányait. Az egyszerű családból származó, tehetséges ifjú jó tanuló volt. A városunkban akkoriban közhasználatú bunyevác és német nyelvet otthoni környezetben elsajátította, és a színvonalas középiskolában az átlagnál kiemelkedően megtanulta a latint. Az osztályfőnöke, dr. Platz Bonifác által rendkívüli tárgyként tanított francia nyelvet tanulta. Mindemellett kitűnően zongorázott, úgyhogy olyan óvatos sejtések keringtek róla, hogy esetleg a zenei pályát választja. Nem így történt. Miután a Bajai Ciszterci Főgimnáziumban 1885-ben érettségét tett, felsőfokú tanulmányait a budapesti műszaki egyetemen folytatta. Ott szerzett mérnöki oklevelet. Nevét 1901-ben magyarisította.

Működését a fővárosi folyammérnökségen kezdte meg. A folyószabályozásokhoz kapcsolódó építési munkákat végzett. Emellett kijelölte a megépíteni szándékolt Baja–Kalocsa vasútvonal útját. Nem rajta múlt, hogy nem valósult meg, pedig a múlt század elejétől kezdve módfelett szükség lett volna megépítésére.

Tevékenysége során megismerkedett és barátságot kötött Gubányi Károly (1868-1935) mérnökkel, aki a hazai vasútépítési munkákban vett részt. Gubányival a múlt század elején kiutaztak Kelet-Ázsiába, hogy részt vegyenek a Távol-Keleten megindult nagy vasútépítési munkákban. Gubányi 1901 elején érkezett Vlagyivosztkba, ahol összekötésbe lépett a kelet-kínai vasút tervezőjével, Szvjagin főmérnökkel, és felajánlotta szolgálatait az éppen akkor arrafelé folyó transzszibériai vasútvonal egyik, 970 kilométeres szárnyvonalának építéséhez. Szentgáli 1901 tavaszán utazott utána Kelet-Ázsiába. Nápoly, Port-Szaid, Suez, Aden, Colombo, Penang, Szingapúr, Honkong, Sanghaj, Nagaszaki érintésével. Nagaszakiban megkapta Gubányi üzenetét, hogy Mandzsúria (ma Kína északkeleti tartománya) egyik állomásán dolgozik. Szentgáli csak egy hónap múltán talált Gubányira, aki akkor már Tai-Na-Goulnál dolgozott, alagutat fúratott. Szentgáli bekapcsolódott a transzszibériai vasút mandzsúriai szakaszának vasútépítési vállalkozásába, illetve az őserdőben építendő sziklaalagút fúrásába. A vasút föld alatti átvezetésére szolgáló építményt kétfélel fúrták, ami akkor meglehetősen nehéz műszaki feladatot jelentett, mert nem volt egyenes vonalú – a két vége köríven görbült –, továbbá a közepe táján az esése is megváltozott.

Gubányi mérnök öt évet töltött Mandzsúriában – munkáját csak egyszer zavarta meg egy rövidebb ideig a Pekingből kiinduló népi felkelés, a boxerlázadás (1900-1901) –, és az alagútépítési munkák befejezése után hazatért.

Szentgáli új feladatot kapott, a Csendes-óceán partjának akkori egyetlen számba vehető kikötőjében, az 1860-ban alapított, szélsőséges éghajlatú Vlagyivosztkban szárazdokkok építésére, melyek hajók javí-

tására szolgáló kőfalú medencék. Ehhez gránittömbökre volt szükség, de az orosz mérnökök szerint sem a közelben, sem a tengerparton nem állt rendelkezésre ilyen kőzet. Szentgáli egy bérbé vett kínai vitorlással egészen az orosz birodalom határáig végigkutatta a partvidéket, és két helyen is talált évezredes gránittelepet, hogy a jelentős stratégiai kulcsponthú kikötő dokkjait megépíthesse. Megbízást is kapott faragott gránittömbök szállítására. Munkáját a Korea és Mandzsúria birtoklásáért kitört orosz-japán háború (1904-1905) szakította meg. Tanúja volt a háború kirobbanásának. Az oroszok és a japánok közötti tusimai tengeri ütközetet – melyben a Rozsdjesztyenszkij tengernagy által vezetett orosz tengeri flotta vereséget szenvedett – szemtanú elmondása alapján írásba foglalta. Leírásából megtudható, mekkora kapkodás és riadalom uralkodott az orosz tengerészeti körökben, és kifejtette a megsemmisítő vereség okait. (Írása a Budapesti Hírlap 1907. december 15-i számában jelent meg.) Vlagyivosztkban élte át az 1905 őszi kirobbant katonai lázadást is, melyben a mintegy százezer lakosú város lángtengeré vált. Az orosz-japán háború kitörése miatt becsúszta vállalkozását és hazajött. Hajón – Vlagyivosztk blokádja miatt – már nem tudott elutazni, vonaton Pekingbe utazott, majd rövid ott-tartózkodás után Sanghajba ment, onnan Japánba hajózott. A felkelő nap országában tudták róla, hogy mindkét hadviselő fél területén megfordult, de ebből nem támadt kellemetlensége.

Japáni tartózkodását a japán népzene tanulmányozásának szentelte. Felfedezte a pentaton skálájú japán és magyar népdalok hasonlóságát. Japán dalokat is gyűjtött. (A Bárd Ferenc és Fia zenekiadó cég jelentette meg Budapesten.) Amerikán át, Honolulu, San Francisco, New York, London és

Párizs érintésével jött haza. Távolléte alatt különböző szinteken elsajátította az angol, orosz, kínai és japán nyelvet.

Éppen csak négy hónapig maradt itthon, mert visszahívták a dokképítések folytatására Vlagyivosztokba. Rövid hazai tartózkodása alatt, 1905 januárjában felolvasást tartott Japánról bajai alma materében, a Kereskedő Ifjak Egyletében és másutt. Írásai folytatásokban megjelentek helyi újságokban is.

Huszonöt napos utazás után Szibérián át érkezett vissza Kele-Ázsiába. Az általa felfedezett gránitlelőhelyekről – a Vrangel-öbölből és az Askold-szigetektől – a blokk miatt már nem lehetett gránittömböket szállítani, ezért fásztó kereséssel új lelőhelyek után kutatott. Vlagyivosztoktól egy napig tartó vasúti úton, a mandzsúriai Szan-Csa-Gou állomás közelében nagy kiterjedésű gránitlepet talált, s a kibányászott kő felhasználásával épített meg két óriási szárazdokkot Vlagyivosztok kikötővárosában, melyet az orosz tengeri flotta bázisává fejlesztettek. Mint magánmérnök egyszerre tizenhat más építményen is dolgozott egy dúsgazdag amerikaival, Mr Clarksonnal, akivel egy házban lakott. Kereskedelmi ügyletekkel is foglalkozott, orosz-angol üzleteket kötött.

Fővárosunkban, az egykor Tabánnak nevezett, egyéni varázsú, festői városrészben 43 éves korában, 1911. május 28-án vette feleségül a bácskai származású Rausch Vilmát, akit jótékonykodó egyesületekben végzett közszereplései révén sokan megismerhettek.

Amikor végleg hazajött Kelet-Ázsiából, megkérdezték a világlátott mérnöktől, hogy úti emlékei közül mit ítél a legbecsesebbnek. Azt válaszolta: „Sok és érdekes emlékeim közül a legmaradandóbb az a csodálattal határos bámulat, amellyel a japánok iránt visszatérésem óta is viseltem.” Az első világháború során Kelet-Ázsiába került, és onnan japán segítséggel hazatért volt magyar hadifoglyok megalapították a Magyar-Nippon Társaságot. Szentgáli az elsők között állt tagjai sorába, és lelkes szervezője, ügyvezető elnöke lett a mozgalomnak, propagálója ennek a furcsa, érdekes és szeretetre méltó országnak.

Az első világháborúban is részt vett népfőlkelő főhadnagyi rangban. Itthon munkahelye 1916-ig a Roheim Károly és Fia Részvénytársaságnál volt, műszaki igazgatói beosztásban, majd a Vízépítési Részvénytársaság vezérigazgatója lett. (Lakása az Átlós út 24. szám alatt volt.) 1919-ben a kormány államtitkári ranggal a Fővárosi

Közmunkák Tanácsa alelnökévé nevezte ki, melynek feladatai közé tartozott a Dunafőváros melletti szabályozása, valamint a forgalom és közlekedés érdekében Budapesten létesítendő egyéb közmunkák végrehajtása a külön erre a célra létesített pénzalapból. Ezen tisztségéről 1921-ben lemondott.

Alelnöke volt a Magyar Mérnök és Építési Egyletnek. Vezető szerepe volt sovinszta, irredenta, fajvédő egyesületekben is: a Magyarországi Turán Szövetségben és a TESZ-ben (Társadalmi Egyesületek Szövetsége). Árvaszéki szakértői feladatkör ellátására is felelt, hites szakértőként működött.

Tizenkét év alatt bejárta a világ nagy részét. Tapasztalatait, élményeit leírta, melyek megjelentek a fővárosi és bajai lapokban. Sok felolvasást és kötetlen formában elmondott élménybeszámolót tartott Budapesten, vidéki városokban és Baján, melyeket Keletről hozott művészeti és használati tárgyakkal szemléltetett. Zenei tanulmányokat is írt, pl. a kínai zenéről, ezt szülővárosának úri kaszinójában is előadta. Előadásai során zongorán játszott a keleti népek zenéjét, ismertette hangszereiket. Baján nemcsak Japánról, Kínáról, hanem Mandzsúriáról, Vlagyivosztokról, Port-Arturról stb. is tartott előadásokat, melyek egy része folytatásokban megjelent bajai lapokban. Különösen az első világháború után járt többször haza, ahol nemcsak szüleivel, két leánytestvérével, bajai rokonaival, családdal, ismerőseivel, hanem fiatalkori barátaival, volt osztálytársaival is találkozott, összejöveteleket tartott. Az utóbbiak közé tartoztak pl. Schnetzer Ferenc volt hadügyminiszter, Bogdanovics Lucian szerb pátriárka, Horváth Ferenc cisztercita jószágkormányzó, dr. Pilinszky Ferenc miniszteri tanácsos, Tóth István kúriai tanácselnök stb. Nem utolsó sorban Schnetzer Ernő bajai üveg- és porcelánkereskedő, aki az 1720-ban alapított, apáról fiúra szálló patinás üzletet vezette. (Hozzá írt két levelét őrzi a bajai múzeum.)

Hegedülni is tudott. Hengl Adolf kántortanító lakása (ma Deák Ferenc u. 21.) egyik találkozóhelye volt a bajai zenekedvelőknek, ahol a legnemesebb zene, a kamaramuzsika hajlékot talált. Bajai látogatásai, nyaralásai során az innen elszármazottak is visszatértek ide, alkalomadtán Szentgáli is, aki különböző kamarazene-karra írt zeneművek élő megszólaltatásában az egyik szólamot játszotta. Zeneszerzéssel is próbálkozott, férfikórusok számára zenedarabokat írt.

1945. augusztus 26-án, 77 éves korában hunyt el Budapesten. Gyászolta özvegye, egyetlen élő húga, Adél, valamint rokonsága, barátai, volt munkatársai, ismerősei. (A Bajai Hírlap 1945. szeptember 22-én megjelent számában emlékezett meg haláláról.)

Az oroszok Vlagyivosztokban márvány emléktáblát állítottak a magyar vasútépítő mérnökök kiválóságainak – Szentgáli Antalnak és Gubányi Károlynak – emlékére, munkájuk elismerésére. Városunk szülőtte önszántából kelt útra, hogy részt vegyen Távol-Keleten a grandiózus transzszibériai vasút szibériai és mandzsúriai szakaszának építésében. Bizonyította kiváló szakképzettségét, és sikeres alkotó munkájával, helytállásával öregbítette a magyar mérnökök hírnevét. Érdemei miatt büszke lehet rá Baja.

Az orosz Murajev eszméje volt, hogy Szibériában vasút épüljön, ezáltal összekössék a Csendes-óceán partjait az Atlanti-óceánnal. Vállalkozók is akadtak az elképzelés megvalósítására. Olyan megmosolyogtató ajánlatot is tett egy Dull nevű angol mérnök, hogy lóvasúttal köti össze a két óceán partját. Aztán a föld körüli úton lévő cárevics – a későbbi II. Miklós cár – 1891-ben a büszke nevű városban, Vlagyivosztokban (annyi mint „Kelet Császárnője”) megtette az első kapavágást a transzszibériai vasútvonal keleti állomásának alapkövetelével, s egyszerre több helyen is megkezdtek a roppant nagy, tízezer kilométernél is hosszabb vasútvonal építését. Ez a gigászi mű Oroszország területén (legkeletibb része eredetileg Kínán haladt át) több szakaszban, 1891-1916 között épült, számos elágazás is kiindult belőle. Sok száz millió rubelbe került, kiépítésén kínai, japán, koreai munkások és szibériaiak százai, valamint bevándorolt idegenek dolgoztak. A transzszibériai vasút annak idején a világ leghosszabb vasútvonala, legjelentősebb vállalkozása volt.

A Szibériát átszelő vasút építésében tervező és végrehajtó mérnökként elismerésre méltón vett részt Szentgáli Antal (és honfitársa Gubányi Károly). A vasútvonalat később kettős vágányúvá építették át, azon hallatszott a mozdonyok „bögése”. (A szibériai vasút mozdonyai nem füttyölnek, hanem bögték.) „Nem pöfög már a transzszibériai” címmel újságcikk közölte (a Népszabadság 202. december 27.), hogy befejeződött a világ leghosszabb vasútvonalának – a transzszibériainak – villamosítása, mely Moszkvát a Távol-Kelettel köti össze. A cári időben épült vasútvonal villamosítását 1929-ben kezdték el, s ma már villanymotorok vontatja szerelvények robboghatnak 120 kilométeres sebességgel ezen a vasúti pályán.

Bánáti Tibor

Egy modell a repüléstörténet hőskorából

1924-ben a holland Fokker repülőgépgyár új konstrukcióval lepte meg a konkurenciát. A C.V típusú gép eredetileg kétüléses vadászpilóta volt, később azonban számos változatát alakítják ki. Mivel repülési sebessége, műszaki paraméterei meghaladták az első világháború idején harcba vetett vadászgépekét, a batáv jövevény nemzetközi sikert aratott. Licenc alapján gyártani kezdte Dánia, Norvégia, Svédország, Svájc, sőt a jelentős és fejlett repülőgépiparral bíró Olaszország is. Mivel Magyarország a trianoni békeszerződés tilalma miatt katonai gépet nem gyárthatott, a csepeli Weiss Manfréd Művek a polgári célú változatát kezdte építeni. Bár a csepeli gyáróriás (melynek területe ma rommező) fejlett és modern fémipari üzem, repülőgépgyártással sohasem foglalkozott. Ennek ellenére az új profilt gyorsan és rugalmasan alakítja ki. A zökkenőmentes termékváltást az teszi lehetővé, hogy kitűnő szakmunkásokat, jól képzett mérnököket és alkotó fantáziájú konstruktőröket alkalmaznak. A repülőgépgyárrá növekvő részleg az 1930-as években a Fokker C.V fejlesztésén túlmenően új géptípusokat is előállít. A holland gépet a legnagyobb mértékben a Fiat konszern tökéletesíti.

A C.R-42-es modellt 1942-ig gyártják. 1943-ig részt vett a Rommel vezetése alatt álló német-olasz hadsereg líbiai harcaiban. 426 km/óra csúcsebessége ugyan több mint 200 km/órával maradt el a modern angol-szász gépek teljesítménye mögött, földi csapatok harcát azonban eredményesen támogatta. Amennyiben a Spitfire vagy Hurricane meglepetésszerű támadással nem tudta lerohanni, és fordulóharcra került sor, az olasz gép veszedelmes ellenfélnek bizonyult. A szinte szárnyvégen megperdülő, kitűnően manőverező C.R-42-es pilótája könnyebben fogta be géppuskái célkeresztjébe ellenfelét, mint őt a nehézkesen forgólódó angol. Gyakran előfordult, hogy a rámenő brit pilóta – a függő összegömbölyödő sündisznót könnyű zsákmánynak néző, lépre ment róka sorsára jutva – csalódottan távozott a küzdőtérrel. A második világháború kezdetén a magyar légierő vadászszázadai is C.R-42-esekkel voltak felszerelve.

1930 táján történt, hogy egy ügyes bajai iparos, Szedő István kedvet kapott a Fokker eredeti változatának modellezésére. A törpe gép ötvenszeres kicsinyítéssel, sárgaréz lemezből készült. A méreteket érzékelteti a gép elé helyezett pénzérme. A szerkezet hű visszaadására irányuló törekvését szemlél-

A tizennyolc éves fejlesztés után épített C.R-42-es. A merev futóművet áramvonalasták, a motor vízhűtéses, a fő szerkezeti elemek azonban változatlanok

A holland prototípus alapján készített modell

teti a légsavart. Ezt az elemet akkoriban szinte kizárólag fából alakították ki. Több tucat furnér réteget ragasztottak vastag lemezzé, és ebből faragta ki egy célgép a propellert. Nos, Szedő mester sárga- és vörösréz lemezeket lapolt és forrasztott össze, ezekből reszelte ki a légsavart. A csillagmotor természetesen csak makett, de a magassági és oldalkormány a pilótaülésből működethető.

A törpe gép sárgaréz lemezből hajlított és domborított alkatrészeit a mester ónnal forrasztotta össze. Fia számára – aki gépészmérnök lévén maga is szakmabeli – ma is talány, hogy pl. a szárnyprofil alsó és felső részeit miként sikerült centiméterről centiméterre haladva összeforrasztania. A réz ugyanis kitűnő hővezető, és amikor az olvasztott ónt a következő szakaszra felhordta, a melegedés miatt az elkészült forrasz-

tásnak ki kellett volna olvadni. A precízen illesztett kis szerkezet azonban szemlélteti, hogy idősb Szedő nem volt híján a már feledésbe merült technikai mesterfogások ismeretének.

A nagy gazdasági válság idején a családnak jól jött volna némi pénzmag, és – nyilván nem kevés belső ellenérzést leküzdve – áruba bocsátották a kedvencet. Egy belvárosi órasüzlet kirakatába tették közszemlére a kecses kis gépmadarat. A remélt vételár (300 pengő) azonban nagy pénz volt akkoriban. Mivel a rátarti iparos „fix áras” kikötéssel adta bizományba lelke gyermekét, a modell a család nyakán maradt. Szerencsére. Az alkotó szellem és az ügyes kéz művét óvó familiáris szeretet így a következő generációknak is megőrizte a remekbe sikerült kis kedvencet.

Dr. Dániel József

A takaró

Volt egyszer egy közös hadiflottánk, ahol a magyar legénység aránya 25%-os volt. Régen volt, talán igaz sem volt. Volt egyszer, nem is olyan régen, egy kereskedelmi tengerészetünk, az sincs már. Éljen a rentabilitás. És volt egyszer egy folyami flottillánk, a magyar hadsereg részeként, és egyik sincs már. Éljen a béke. Csak mások is így gondolják!

Baja városa valamikor híres volt a hajózásáról, hajójavításáról és hajógyáráról. A hajógyárat a Foka cég üzemeltette. 1995-ig működött, még tengeri hajót is építettek itt. A Sugovica belső öblét ma is Foka-öbölnek nevezik. A hajógyár helyén jelenleg motorcsónakok kikötője és vaslerakat van. Az itt maradt égbe nyúló kikötői daru és a hajóépítésre szolgáló terület, a sójater azonban változatlanul működik. Fizetség ellenében igénybe vehető, és ezzel sokszor élnek is. Így történhetett, hogy a hadiflottánk végső kiürítésakor megvételre került hajók közül három itt végezte be pályafutását, helyesebben itt kerülnek teljes átépítésre a budapesti idegenforgalom számára városnéző hajónak.

Ez a hajóosztály nálunk az AM fedőnevet viselte. Húsz évvel ezelőtt a jugoszláv haditengerészet egységeinek épültek, parti őrhajónak, dicsérve a Brodotechnika tervezőinek és a délszláv hajóépítésnek színvonalát. Igazi tengeri hadihajók. Nálunk aknaszedőként szolgáltak.

Amikor a hajók szeretetétől átitatva először megtekintettem az utolsó, még épen megmaradt belső terét, csodálkozva és kicsit meghatódottan állapítottam meg, hogy a kiürítés teljes felszereléssel történt, minden a helyén volt, a konyhától a hálófelszerelésig. Mintha a legénység a hajót most hagyta volna el. Így történt, hogy

AM 21. Ilyen volt

megkérdeztem a hajó jelen lévő gazdájától, hogy az egyik kabinban felhalmozott takarók eladó-e. A gazda azt mondta, hogy megkérdezi a feleségét, én meg azt, hogy megkérdezem az enyémet, mennyit adjunk értük. Nem sokkal ezt követően úgy adódott, hogy saját hajónkkal a hadihajó mellé kötöttünk. Véletlenül a gazda is ott volt, és ami a legfontosabb, feleségeink is. A gazdának vendégei voltak, és a hajót ők is látni akarták, így zseblámpákkal fel-fegyverezve eltűntünk a felépítményben és a hajó gyomrában.

Sáríka is velem volt. Sáríka a kislányom, ötéves, és született tengerész. Zseblámpánk fényénél sorra másztuk a vízmentes válaszfalakon lévő búvónyílásokat, és megérintett bennünket a hajó szelleme. A legénységi lakótérben sorakozó felfüggesztett ágyak, a legénységi étkező, szalon, az al-tiszti lakóter és a szűk, de célszerűen berendezett tisztai kabinok látványára Sáríka lelkesedve jegyezte meg, hogy „ez egy igazi tengerészi hajó”. A takarókra az alku végül rövid volt. A feleségem azt mondta, hogy a

hadsereg ötszáz forintért árusította ki ezeket. A gazda viszont azt, hogy ő olcsóbban adja. Válasszak. A pokróchalom alján kinézek hat szép sötétbarnát. Kihúszom őket, és kérdezem, mennyi? Én ingyen adom, mondta. Köszönet érte.

Már a saját hajónkon nézzük a takarók címkéit: „AMBASADOR” hirdeti a felirat. A korabeli jugoszláv könnyűipar kiváló és keresett terméke. A haditengerészetet a legjobbal látták el.

Néhány hét elteltével Sáríkával a Bakonyban táborozunk. Velünk vannak a tengerésztakarók. Lefekszünk. Bújj a meleg takaró alá, Sáríka – szólok. Álmodj egy szép világról, egy különleges világról. Egy hadihajó, a mélykék tengeren, hófehér tajtékbá vágja orrát, majd felágaskodik, mint egy szilaj paripa, és beleszalad a következőbe. A hullámok szél alatti lejtőin vihar-madarak siklanak, hátul, magasan a hajó mögött nagy, sárga lábú sirályok vitorláznak. A jelzőárboc lobogói és a hadilobogó színes, vidám táncot járnak az élénk északi szélben. Messze látszanak a Velebit csúcsai. Ezen a hajón mindenki tudja a feladatot, és azt a legjobb tudása szerint látja el, bár egy hajón nincs demokrácia. Azt azonban mindenki tudja, hogy egy csomót csak egyféleképpen lehet megkötni, jól. Ezt követeli meg a hajó és a társak biztonsága. Az orr ismét felemelkedik, majd a nyitott felső hídon a kormányos hagyja lefutni a hullám lejtőjén. Ismét belefűrődik a következőbe, és hófehér tajtékkal árasztja el az első fedélzetet és a fedélzeti gépágyú talapatát. Körül minden sziporkázik és mozog. A fedélzeten mindenki teszi a dolgát, a világ itt végtelenül egyszerűvé és logikussá válik.

Sáríkan még egyszer megigazítom a takarót, és mély álomba zuhanunk.

Készül már belőle a kirándulójó

Buzetzy Győző

A Bajai Honpolgár tartalommutatója

2005. (16. évfolyam)

1. szám (január)

BÁLINT László: A költő századik éve. József Attila Emlékév 2005. (1. old.)

Városi kitüntető címek és díjak A képviselő-testület december 18-i ünnepi ülésén átadott elismerések (2. old.)

MAYER János: Waiblingen, a Hohenstaufok városa. I. rész (2-5. old.)

KOTHENCZ Kelemen: Adalékok egy régi bajai épület történetéhez (5-7. old.)

Köszönet az olvasóknak [a jövedelemadó 1%-ának felajánlásáért]. (7. old.)

SAÁGHYÉ Frémer Juszta: Turul. Azaz „avec TURUL tout roule!” = „A turullal minden gurul!” (7. old.)

A Bajai Honpolgár Alapítvány támogatói 2004-ben (7. old.)

Előfizetési felhívás! (8. old.)

SCHMIDT Antal: Jubilál a CIB Bank bajai fiókja (8. old.)

S. A. [Schmidt Antal]: 2005-ös bajai falinaptárak (9. old.)

SZALAI Ottóné: Óvodai környezeti nevelés (9. old.)

A Bajai Honpolgár 2005. évi naptára [térképvezérlat az 1719-1727 közötti időből.] (10-11. old.)

KECSKÉS Antal: Soha nem gyógyuló seb (12-13. old.)

DÁNIEL József: Levél Ljubjanából (13-14. old.)

DÁNIEL József: Pest sötét tele (14-15. old.)

BAYERLE Alajos: A népnevelés szolgálatában [könyvismertetés] (15. old.)

MAYER János: Helytörténet térképeken [könyvismertetés] (16. old.)

JÁSZ Anikó: A Bajai Honpolgár tartalommutatója 2004. (17-19. old.)

NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a hóvirág (20. old.)

Közlemény [Bánáti Tibor főszerkesztő lemondása, helyére Bálint László kinevezése] (20. old.)

2. szám (február)

B. L. [Bálint László]: Marich Géza (1910-1975) (1. old.)

S. MARICH Edit: Emlékeim apámról, Marich Gézáról (2-3. old.)

SOLYMOS Ede: Halászeskü és illemtan (3. old.)

VAJTAI István: Gyémántdiplomás orvos. Beszélgetés dr. Abonyi Józseffel. (4-5. old.)

R. A. [Richter Attila]: Újabb decubitus matracot kapott a kórház (5. old.)

DÁNIEL József: Közöttünk élnek. Dr. Deutsch Ottó. (6-10. old.)

SCHMIDT Antal: A Rotary Club jótékonyági koncertje (10. old.)

Városi kitüntető címek. [kiegészítés az előző számhoz] (10. old.)

Köszönet az olvasóknak [az SZJA 1%-ának felajánlásáért] (10. old.)

MAYER János: Waiblingen, a Hohenstaufok városa. 2. rész: A legnagyobb Frigyes. (11-15. old.)

JÁSZ Anikó: Lázsiás – a Baja környéki viseletek pénzkészere (15-16. old.)

BÁNÁTI Tibor: Késői emlékezés (17. old.)

Z. A. [Dr. Zorn Antal]: Hatvan éve: malenkij robot (17. old.)

NEBOJSZKI László: Szakrális helyek Baja környékén. A csávolyi Vodica-kápolna. (18-19. old.)

NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a nappali pávaszem (20. old.)

B. L. [Bálint László]: Hajnalnyilástól holdszületésig. Antológia, 2004. [Könyvismertetés] (20. old.)

3. szám (március)

SZARVAS Pongrác: Madarászás a Pandúr-szigeten (1-2. old.)

BÁNÁTI Tibor: Bajai arcképcsarnok. Bajay Péter Pál (1842-1931) (3-4. old.)

SCHMIDT Antal: 6. Bajai Dzsessz Fesztivál (4. old.)

LŐRINCZ Gergely: Bukovina – istensegítisi életkép. Húsvét lápintával. (5-6. old.)

DÁNIEL József: A görzi elektromos rajtaütés története (6-7. old.)

SCHMIDT Antal: Krónikás énekek az ezredfordulón. Cseh Tamás Baján. (7. old.)

BÁLINT Attila: Szilágyi úr mozija (8. old.)

NEBOJSZKI László: Eltűnő értékeink, a kerekólak (9-13. old.)

KOSZTOLÁNYI Károly: Baja varázsa (13-14. old.)

NAGY Csaba: Sajátos fotóélmény Gemencen (14-15. old.)

MÁTHÉ András: Futó árnyék. (16. old.)

KOTHENCZ Kelemen: Szwoboda István, a bajai bográcskészítő (17-18. old.)

SOLYMOS Ede: Vizáink (18-19. old.)

NEBOJSZKI László – LAKI Ferenc. Védendő védtelenek: Duna-völgyi csillagvirág (19-20. old.)

4. szám (április)

KOVÁCS Zita: József Attila világa (1-2. old.)

SOLYMOS Ede: Húsvéti tojás, cifra alma (3. old.)

BÁNÁTI Tibor: Bajai arcképcsarnok. Gaál Péter (1823-1903) (4-5. old.)

SCHMIDT Antal: A Muzsikás rendhagyó ének-órái. (5. old.)

DÁNIEL József: Albert Einstein (6-10. old.)

ESNAGY József: Egy relikvia hajdanvolt ifjúkoromból (10. old.)

SZENTJÓBI Szabó Tibor: A bajai kulturális értékek őrzésének köztünk élő nagymogulja. Interjúféle Bánáti Tiborral. (11-12. old.)

MAYER János: Falu a történelem sodrában [könyvismertetés] (12-15. old.)

NEBOJSZKI László: Szakrális helyek Baja környékén. A fekete Mária-kápolna. (15-17. old.)

ESNAGY József versei: Isten után emberként; Nagy László megidézése; Talán szeretnek engem. (18. old.)

SCHMIDT Antal: Hogyan autózzunk az USA-ban? [Könyvismertetés] (18. old.)

KOVÁCS Zita: Jenei László műhelyében jártam (19. old.)

NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a gyászlepke (20. old.)

B. L. [Bálint László]: Az Ad Libitum Kórus sikere (20. old.)

Rapcsányi László kitüntetése (20. old.)

5. szám (május)

FALUDI Gábor: A Duna felfedezése. Impressziók-jegyzetek egy könyvről. (1-3. old.)

VANCSURA Rudolf: Az egykori szentjánosi révjárás és a régi utak (3-4. old.)

DÁNIEL József: A béke napsugarának árnyékoltjai (5-7. old.)

SCHMIDT Antal: Kuttyák és gazdik – alulnézetből (8. old.)

BÁLINT László: Egy 20. századi bajai munkásors krónikája. [Bevezető az „Apám történetei” c. sorozathoz.] (8-9. old.)

KOVÁCSNÉ Sarok Éva: Apám történetei. Flesch úrnál. (9-10. old.)

BERNSCHÜTZ Sándor: Sírkeresztek nyomán. A bajai IV. utászsászlóalj a keleti fronton 1942-43-ban. 1. rész (11-13. old.)

KOVÁCS Zita: Külön világban és külön időben. Jászberényi Matild nemezképeiről. [Kiállítás-megnyitó] (14-15. old.)

SCHMIDT Antal: A Duna és Baja egy Esterházy-könyvben (15. old.)

MAYER János: A „mosoly nélküli” gitároslegenda (16-18. old.)

BALYKÓ Barnabás: Utcák, házak és... (18. old.)

SOLYMOS Ede: Géniusz és Halászlány (19. old.)

NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a széleslevelű salamonpecsét (20. old.)

Schmidt Antal kitüntetése (20. old.)

B. L. [Bálint László]: Barta Lénárd utca (20. old.)

6. szám (június)

BÁNÁTAI Tibor: Emlékezés a holocaustra. Emléktábla-avatás. (1-2. old.)
 ABONYI József: Dr. Grauaug Ármin 1893-1945. Mártírhálálának 60. évfordulójára. (2-3. old.)
 KOVÁCSNÉ Sarok Éva: Apám történetei. A szegények orvosa. (3-4. old.)
 NEBOJSZKI László: Szakrális helyek Baja környékén. Újjáéledő Vodica-kápolna Katymár mellett. (4-7. old.)
 MAYER János: Kutatási kalandjaim krónikája. Bevezetés egy sorozat elé. (7-11. old.)
 SCHMIDT Antal: Miskolczi Ferenc festményei a kiscsávolyi templomban (11. old.)
 BERNSCHÜTZ Sándor: Sírkeresztek nyomán. A bajai IV. utázzászlóalj a keleti fronton 1942-43-ban. 2. rész. (12-15. old.)
 ANTAL István: Térkapcsolat. Mészáros Gábor teremtő nyugtalansága. [Kiállítás megnyitó] (15. old.)
 KOTHENCZ Kelemen: A bajai bormérés joga 1834-ben (16. old.)
 DÁNIEL József: Rendhagyó tabló a nagy háború idejéből (17. old.)
 SOLYMOS Ede: A halászkok ünnepe (18. old.)
 LŐRINCZ Gergely: Bukovina – istensegítsi életkép. Létjelenpás. (19. old.)
 NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a farkasalmalepke (20. old.)

7. szám (július)

BÉRES Béla: Halszállkák, avagy gondolatok a X. Bajai Népiünnepély elé. (1-2. old.)
 MERK Zsuzsa – RAPCSÁNYI László: Megkésztett emlékezés. Dr. Rapcsányi (Rapp) Jakab, a Baja-monográfia írója. [1. rész] (3-5. old.)
 VAJTAI István: A 100. év után. Beszélgetés a Kórház új főigazgató-főorvosával. (6-7. old.)
 KOTHENCZ Kelemen: Orbán-napi borünnep Hajóson (7-8. old.)
 K. R. [Kozma Róbert]: Konferencia Érseksanád-on, a község áttelepülésének 200. évfordulója alkalmából. (9. old.)
 KOZMA Róbert: Érseksanád áttelepülése (9-10. old.)
 MAYER János: Idegenként az őshazában. Az elűzött észak-bácskai németek beilleszkedése Nyugat-Németországban. 1. rész. (10-12. old.)
 SCHMIDT Antal: Prokop Péter falfestményei Baján és környékén [1. rész. Eltűnt képek nyomában] (12-13. old.)
 DÁNIEL József: Egy nagy hatalom felemelkedése (13-16. old.)
 Helyreigazítás. [Miskolczi F. festményei a kiscsávolyi templomban c. cikkhez, 2005/6.sz.] (16. old.)
 KOVÁCSNÉ Sarok Éva: Apám történetei. Székelyék. (17-19. old.)
 NEBOJSZKI László – SCHMIDT Antal: Védendő védtelenek: az orvosi salamonpecsét (régiesen Salamon pecsétje). (20. old.)

8. szám (augusztus)

MERK Zsuzsa – RAPCSÁNYI László: Megkésztett emlékezés. Dr. Rapcsányi (Rapp) Jakab, a Baja-monográfia írója. 2. (befejező) rész. (1-5. old.)
 BECK Anna: „A jövőnek minden virága benne van a napi magvakban” (5. old.)
 Helyreigazítás. [Az Egy hatalom felemelkedése c. cikkhez, 2005. 7.sz.] (5. old.)
 BÁLINT László: Vigh László 1929-2005. (6. old.)
 BÁLINT Fruzsina: Laci bácsi emlékére (6. old.)
 LAKI Ferenc: In memoriam Vigh László (6-7. old.)
 FEHÉR Zoltán: Búcsúszavak Vigh Laci halálára (7-8. old.)
 KOVÁCS Zita: A világ legkisebb madara lépetni kezd [Bálint Attila kiállítása] (8-9. old.)
 MAYER János: Idegenként az őshazában. Az elűzött észak-bácskai németek beilleszkedése Nyugat-Németországban. 2. rész (9-12. old.)
 SOLYMOS Ede: A szeremlei-bátai rév (12-13. old.)
 PROKOP Mária – SCHMIDT Antal: Prokop Péter falfestményei Baján és környékén. 2. rész A kiscsávolyi templom faliképei. (13-14. old.)
 BÁNÁTI Tibor: Baja mindig más [könyvismeretetés] (14-15. old.)
 NEBOJSZKI László: Szakrális helyek Baja környékén. A sükösi Szent Anna kápolna. (15-17. old.)
 SCHMIDT Antal: Argentan: Oly távol vagy tőlünk és mégis közel (17. old.)
 SZENTJÓBI Szabó Tibor: Emlékmozaikok Krix Mártonról, a kiváló pedagógusról (18. old.)
 KATYMÁRI Vanda: Mutasd az ernyődet, megmondok, ki vagy... Születésnap látogatás Ernyős Ilonkánál. (19. old.)
 NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a magyar színjátszólepke (20. old.)

9. szám (szeptember)

BÁLINT László: A bajai főgimnázium tanárainak élete másfél évszázaddal ezelőtt. (1-5. old.)
 BÁNÁTI Tibor: Emlékezés Bartók Bélára (5. old.)
 ABONYI József: Dr. Magoss János 1917-2005 (6. old.)
 KOVÁCS Zita: Emlékeink őrzői (6-7. old.)
 DÁNIEL József: Közöttünk élnek. Felső Barnabás. (8-12. old.)
 PROKOP Mária – SCHMIDT Antal: Prokop Péter falfestményei Baján és környékén. 3. rész A bacsözölősi templom Szent Orbán freskója. (12. old.)
 VITÉZ Ferenc: A festő és az angyal (B. Mikli Ferenc festményéhez) (vers) (13. old.)
 BÁLINT Attila: Szöveggyűjtemény (13-14. old.)
 MAYER János: Idegenként az őshazában. Az elűzött észak-bácskai németek beilleszkedése Nyugat-Németországban. 3. rész. (14-17. old.)

SCHMIDT Antal: Dunai halászat. Könyvismeretetés. (17. old.)

BÁNÁTI Tibor: Elmúlt idők emléke. 160 éve avatták fel a zsinagógát. (18. old.)
 SOLYMOS Ede: Halászkok szervezkedése (18-19. old.)
 KATYMÁRI Vanda: Megtalálta testvéreit az árva fiú. Ki tud a bajai Papp családról? (19. old.)
 NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a kornistárics (20. old.)

10. szám (október)

BÁNÁTI Tibor: Főterünk kövei (1-5. old.)
 DÁNIEL József: In memoriam Nagy István (1927-2005). (6-7. old.)
 MAYER János: Idegenként az őshazában. Az elűzött észak-bácskai németek beilleszkedése Nyugat-Németországban. 4. (befejező) rész. (7-10. old.)
 SZEDERKÉNYI Tibor: Elment egy élő legenda (10-11. old.)
 MÁNDICS Mihály: Emléktáblát kapott a csávolyi Páncsity Péter (12. old.)
 A Bajai Honpolgár Alapítvány ... [köszönet a felajánlott SZJA 1 %-ért]. (12. old.)
 MAYER János – NEBOJSZKI László: Szakrális helyek Baja környékén. A csátaljai Szent Vendel-kápolna. (13-14. old.)
 KOVÁCS Zita: Weintrager Adolf művészete [kiállítás megnyitó] (15-16. old.)
 SZARVAS Pongrác: Fényképezőgéppel Gemencen (16-17. old.)
 PROKOP Mária – SCHMIDT Antal: Prokop Péter falfestményei Baján és környékén. 4. rész: A bacsbokodi templom falképei. (17-18. old.)
 SOLYMOS Ede: Hajóárcstelep (18-19. old.)
 SCHMIDT Antal: Bajai festőművészek erdélyi alkotótáborban (19. old.)
 NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: az őszi kikerics (20. old.)

11. szám (november)

MAYER János: A bacsokai vértanú, Schweidel József emlékezete. 1. rész. (1-4. old.)
 DÁNIEL József: Közöttünk élnek. Csapláros László. (4-8. old.)
 ROMSICS Imre: Folyam a Sárközők között. A Kalocsai Sárköző történeti földrajzához. (9-11. old.)
 BÁNÁTI Tibor: Bajai arcképcsarnok. Lóránt (Lichter) László (1905-1965). (12-13. old.)
 MAYER János: Több mint hobbi. Georg Stein kocsimodell-kiállítása Csátalján. (13-14. old.)
 KOTHENCZ Kelemen: Városszépítés a reformkori Baján (15-17. old.)
 SCHMIDT Antal: 4. Idill Jazz Napok (17. old.)
 KATYMÁRI Vanda: Az úri sport árszai és fonákjai. 25 éves a bajai teniszkлуб. (18-19. old.)
 BÁNÁTI Tibor: Bevezető sorok Kántor József grafikai lapjaihoz (19. old.)

NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: az Atalanta-lepke (20. old.)

Előfizetési felhívás (20. old.)

12. szám (december)

MAYER János: A bácskai vértanú, Schweidel József emlékezete. 2. rész. (1-3. old.)

SCHMIDT Antal: Arcképvázlat egy kitüntetéshez. Mezeiné dr. Kopasz Mária biológianárnő életműdíja. (4. old.)

Születésnap gratuláció. Városunk díszpolgára, szerkesztőségünk doyenje, Bánáti Tibor 80 éves. (5. old.)

ALBERT Sándor: Levélféle G. A. barátomnak és egy kicsit önmagának is (5-6. old.)

DÁNIEL József: Közöttünk élnek. Volentér László. (6-11. old.)

SCHMIDT Antal: Milyen színű a tenger? Könyvismertetés. (11. old.)

SCHMIDT Antal: Bajai falinaptár (2006) (11. old.)

NEBOJSZKI László: Szakrális helyek Baja környékén. A református erdei kápolna. (12-13. old.)

MÁNDICS Mihály: Egy régi karácsony emléke (13. old.)

ESNAGY József versei: Merülés, Zöld, Tél (14. old.)

SCHMIDT Antal: Richter Ilona: Szemlélődés. Könyvismertetés. (15. old.)

SCHMIDT Antal: Könyvelőzetes: A Duna bajai meghódítói (15. old.)

LÁRENCZ László: Olvasói levél. [A Prokop P. cikksorozathoz] (15. old.)

KATYMÁRI Vanda: Baja fölött a csillagok. Új távcső az ötvenéves obszervatóriumban. (16-17. old.)

SOLYMOS Ede: Távolsági halkereskedelem (17-18. old.)

NEBOJSZKI László: Védendő védtelenek: a közönséges mókus (18-19. old.)

Aki házhoz hozza a Honpolgárt Baján (20. old.)

A Bajai Honpolgár Alapítvány támogatói 2005-ben (20. old.)

Előfizetési felhívás (20. old.)

CIKKSOROZATOK MUTATÓJA

Apám történetei (Kovácsné Sarok Éva)

Flesch úrnál 5/9

A szegények orvosa 6/3

Székelyék 7/17

A bácskai vértanú, Schweidel József emlékezete (Mayer János)

1. rész 11/1

2. rész 12/1

Bajai arcképcsarnok (Bánáti Tibor)

Bajay Péter Pál 3/3

Gaál Péter 4/4

Lóránt (Lichter) László 11/12

Idegenként az őshazában (Mayer János)

1. rész 7/10

2. rész 8/9

3. rész 9/14

4. rész 10/7

Közöttünk élnek (Dániel József)

Dr. Deutsch Ottó 2/6

Felső Barnabás 9/8

Csapláros László 11/4

Volentér László 12/6

Megkésett emlékezés. (Merk Zsuzsa–Rapcsányi László)

1. rész 7/3

2. rész 8/1

Prokop Péter falfestménye Baján és környékén (Prokop Mária-Schmidt Antal)

Eltűnt képek nyomában 7/12

A kiscsávolyi templom faliképei 8/13

A bacsaszőlősi templom Szent Orbán freskója 9/12

A bácsbokodi templom falképei 0/17

Sírkeresztnek nyomán. (Bernschütz Sándor)

1. rész 5/11

2. rész 6/12

Szakrális helyek Baja környékén (Nebojszki László)

A csávolyi Vodica-kápolna 2/18

A feketi Mária-kápolna 4/15

Újjáéledő Vodica-kápolna Katymár mellett 6/4

A süködsi Szent Anna kápolna 8/15

A csátaljai Szent Vendel-kápolna

(Mayer J.) 10/13

A református erdei kápolna 12/12

Védendő védtelenek (Nebojszki László)

A hóvirág 1/20

A nappali pávaszem 2/20

A tarka sáfrány 3/20 (Laki Ferencsel)

A gyászlepke 4/20

A széleslevelű salanompeszt 5/20

A farkasalmalepke 6/20

Az orvosi salamonpezt 7/20

A magyar színjátszólepke 8/20

A kormistárnics 9/20

Az őszi kikerics 10/20

Az Atalanta-lepke 11/20

A közönséges mókus 12/18

Waiblingen, a Hohenstaufok városa (Mayer János)

1. rész 1/2

2. rész 2/11

SZERZŐI NÉVMUTATÓ

Abonyi József 6/2; 9/6;

Albert Sándor 12/5;

Antal István 6/15;

Bayerle Alajos 1/15;

Balykó Barnabás 5/18;

Bálint Attila 3/8; 9/13;

Bálint Fruzsina 8/6;

Bálint László 1/1; 2/1; 2/20; 4/20; 5/8; 5/20; 8/6; 9/1;

Bánáti Tibor 2/17; 3/3; 4/4; 6/1; 8/14; 9/5; 9/18; 10/1; 11/12; 11/19;

Beck Anna 8/5;

Bernschütz Sándor 5/11; 6/12;

Béres Béla 7/1;

Dániel József 1/13; 1/14; 2/6; 3/6; 4/6; 5/5; 6/17; 7/13; 9/8; 10/6; 11/4; 12/6;

Esnagy József 4/10; 4/18; 12/14;

Faludi Gábor 5/1;

Fehér Zoltán 8/7;

Jász Anikó 1/17; 2/15;

Katymári Vanda 8/19; 9/19; 11/18; 12/16;

Kosztolányi Károly 3/13;

Kothencz Kelemen 1/3; 3/17; 6/16; 7/7; 11/15;

Kovács Zita 4/1; 4/19; 5/14; 8/8; 9/6; 10/15;

Kovácsné Sarok Éva 5/9; 6/3; 7/17;

Kozma Róbert 7/9;

Laki Ferenc 3/19; 8/6;

Lárcz László 12/15;

Lőrincz Gergely 3/5; 6/19;

Mayer János 1/2; 1/16; 2/11; 4/12; 5/16; 6/7; 7/10; 8/9; 9/14; 10/7; 10/13; 11/1; 11/13; 12/1;

Mándics Mihály 10/12; 12/13;

Máthé András 3/16;

Merk Zsuzsa 7/3; 8/1;

Nagy Csaba 3/14;

Nebojszki László 1/20; 2/18; 2/20; 3/9; 3/19; 4/15; 4/20; 5/20; 6/4; 6/20; 7/20; 8/15; 8/20;

9/20; 10/13; 10/20; 11/20; 12/12; 12/18;

Prokop Mária 8/13; 9/12; 10/17;

Rapcsányi László 7/3; 8/1;

Richter Attila 2/5;

Romsics Imre 11/9;

S. Marich Edit 2/2;

Saághyiné Frémer Juszitina 1/7;

Schmidt Antal 1/8; 1/9; 2/10; 3/4; 3/7; 4/5; 4/18; 5/8; 5/15; 6/11; 7/12; 7/20; 8/13; 8/17;

9/12; 9/17; 10/17; 10/19; 11/17; 12/4; 12/11; 12/15;

Solymos Ede 2/3; 3/18; 4/3; 5/19; 6/18; 8/12; 9/18; 10/18; 12/17;

Szalai Ottóné 1/9;

Szarvas Pongrácz 3/1; 10/16;

Szederkényi Tibor 10/10;

Szentjóni Szabó Tibor 4/11; 8/18;

Vajtai István 2/4; 7/6;

Vancsura Rudolf 5/3;

Vitéz Ferenc 9/13;

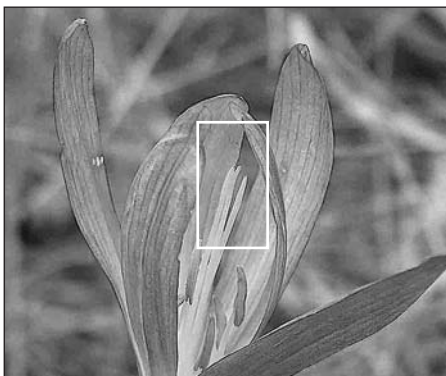
Zorn Antal 2/17;

Védendő védtelenek: a homoki kikerics

Az őszi kikerics (*Colchicum autumnale*) virágzása Európában visszavonhatatlanul az őszi beköszöntét jelzi. Folyóiratunk 2005. októberi számában be is mutattuk ezt a halványlila, törékeny növényt, amely akkortájt virágzott városunk nyugati határában (Pörböldi-erdő), illetve a szomszédos tolnai területeken (Nyéki-Holt-Duna környezete). A 60-70 ismert kikericsfaj közül – amelyek túlnyomó többsége a Földközi- és Fekete-tenger mellékén él – még két fajról vannak hazai előfordulási adataink, s róluk ugyancsak októberi lapszámunkban tettünk említést. De akkor még nem számolhattunk be arról, hogy a **homoki kikericsnek** (*Colchicum arenarium*) is szép számú népsége él az őszi kikerics termőhelyéhez képest éppen ellenkező irányban, vagyis városunk keleti, homokpusztai részén. A Pannon flóra bennszülött ritkasága pontosan azokon a területeken virágzott, ahol tavasszal széleslevelű és orvosi salamonpecsét előfordulásokra lelünk. Ezekre a helyekre a homoki kikerics lilás színű virágai a nyugodni készülő természet utolsó színfoltjai.

Ihletett, költői szép sorokkal festi le ezt a varázslatos természeti képet a Természet-tudományi Közlöny (ma Természet Világa) ismeretterjesztő folyóirat 1916-ban kiadott 659-660. füzetének 650. oldalán dr. Páter Béla az őszi kikericsre vonatkozóan, amit most azért is idézünk szó szerint, mert ugyanígy igaz a homoki kikericsre is:

„Mély poézis nyilatkozik meg az őszi hangulatban. E mélabús környezetből szinte kirí az őszi kikerics, a mely új életet önt a haldokló természetbe. Üde, friss virágaival akkor jelenik meg a természet színterén, a mikor már minden élet kimerült, a növényzet elbágyadt és elfakult. A tavasz varázsát idézi vissza egy pillanatra, mielőtt a természet csendes téli álmába merülne.”

Homoki kikerics

A homoki kikerics virágzaskor 5-15 cm magasságával nagyjából fele méretű, mint az őszi kikerics. A toálló, bíbor-lilás vagy lila-rózsaszínű színű virágok lepelével lefelé rózsaszín csővé nő össze. A homoki kikerics virágainál a bibeszál csúcsán is egyenes és egyenletesen vastag. Az őszi kikericsnél a bibeszálak felül kifelé görbülnek és kissé vastagodottak. Az említett sajátosságok egyúttal a két kikericsfaj egyértelmű és biztos elkülönítését is lehetővé teszik. A homoki kikerics tavasszal fejlődő hosszúka és lándzsás szürkészöld levelei 10-15 cm hosszúak, közöttük rövid nyélen fejlődnek a három rekeszű toktermések.

Legjellemzőbben a volt városi szemételeptől délre fekvő homokpusztai gyeptársulásos, akáccal és fenyővel tarkított, napjainkban művelés szempontjából kevésbé használt részen figyelhetjük meg általában

Bekeretezve a bal oldali képen a homoki kikerics egyenes, a jobb oldali képen az őszi kikerics kifelé görbülő bibeszálai

*Homoki kikerics
tavaszi termése és levelei*

ritkás, helyenként sűrűbb csoportjait. Ugyanakkor találtunk virágzó példányokat a Baja-Bácsbokod országúttól északra fekvő parkerdei területen is. A homoki kikerics Baja melletti előfordulásán túl hazánkban fellelhető a Duna-Tisza közének több pontján, a Cserhátban, a Gödöllői-dombvidéken, a Budai-hegységben stb.

Az őszi kikericshez hasonlóan a homoki kikerics szintén mérgező, de ugyanakkor gyógynövény is.

Fokozottan védett, természetvédelmi értéke tövenként 30 000 forint.

Schmidt Antal – dr. Nebojszki László

R H

Megjelenik minden hónap első napján
ISBN 1416-4469

Főszerkesztő:
Bálint László

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint Attila, Bánáti Tibor, dr. Dániel József,
Jász Anikó, Kothencz Kelemen, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, dr. Mayer János,
dr. Nebojszki László, Schmidt Antal

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:
6500 Baja, Oltvány Imre u. 14.
Telefon: 79/325-599

Fenntartó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt.
Bajai Fiókja 11732033
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

**KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.**